

társadalom működésében, hozzáállásában bekövetkezett jelentős változás nélkül nem lehet megvalósítani.

TÁRGYSZAVAK: hajléktalanság, lakhatás, társadalmi integráció, Housing First, Amerikai Egyesült Államok, Európai Unió

HORVÁTH BALÁZS

Gazdaság

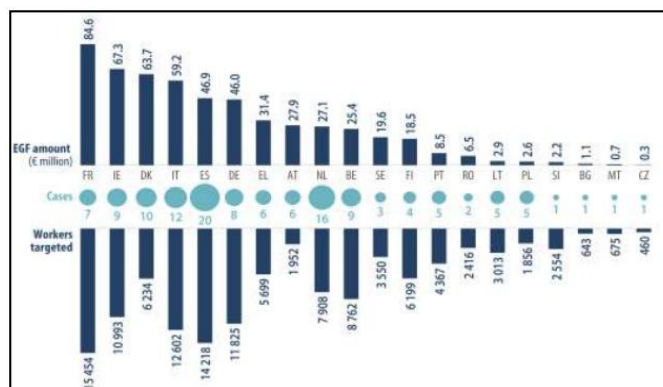
32/2017

Értékelés a 2007 és 2014 közötti időszak uniós globális alkalmazkodási támogatásainak megvalósulásáról

Stephane Reynolds: The European Globalisation Adjustment Fund 2007–2014. European Implementation Assessment *European Parliamentary Research (EPRS)*, 2016. március. 1–40. p.

DOI: [10.2861/886000](https://doi.org/10.2861/886000)

Az Európai Unió tagállamai támogatást nyerhetnek foglalkoztatási nehézségeik leküzdése érdekében a közös uniós alapokból. Az Európai Parlament részletes elemzése¹ kifejti az EGF (*European Globalisation Adjustment Fund*) több mint félmilliárd euró összegű, 131 pályázatra felhasznált támogatásának jellemzőit a 2007–2014-es időszak dokumentumai alapján. Az 1. ábra az elnyert támogatások értékét (millió EUR) országok² szerint rangsorolja, megadva a pályázat szerinti munkahelyek (fő), valamint az országok kérelmeinek számát.

1. ábra: A 2007–2014-es időszakban elnyert EGF-támogatások országok szerinti értékei (felső oszlopok), az esetek számával és a foglalkoztatási hatással (alsó oszlopok)

Az EGF uniós pénzalap pályázati kiírásában a fő cél a nemzetközi versenyképesség helyreállítása, a

¹ A 2007–2014-es időszak záró elemzése az Európai Parlament jelentéstevője részére készült a Directorate for Impact Assessment and European Added Value (Ex-Post Impact Assessment Unit) adatbázisa alapján, a bizottság éves jelentéseinek adataival.

² A támogatott tagállamok csökkenő érték szerinti rangsora: FR, IE, DK, IT, ES, DE, EL, AT, NL, BE, SE, FI, PT, RO, LT, PL, SI, BG, MT, CZ.

globális követelményekhez alkalmazkodó munkahelyekkel. Viszonylag sok újabb pályázat a nemzetközi gazdasági válság kedvezőtlen térségi foglalkoztatási hatásainak leküzdését célozta. Az EGF évenkénti kiírásában változtak a küszöbszintek, mind a feleslegessé vált fizikai munkaerő minimális számát, mind a tömeges elbocsátás döntését követő pályázat egyéb (például a naptári adatra vonatkozó) feltételeit illetően.

1. táblázat: A 2007–2014-es időszakban elnyert EGF-támogatások ágazati szerkezete fő rendeltetés szerint

A pályázat ága	Esetek száma	Összes	Gazdasági válsággal indokolt	Kereskedelmi hatással indokolt
Feldolgozóipar	84	362,8	168,8	194,0
Építőipar	15	60,1	58,6	1,5
Szállítás	3	35,6	9,7	25,9
Szolgáltatások	5	19,8	17,3	2,5
Információ, kommunikáció	13	27,7	25,0	2,7
Kereskedelem	6	21,1	21,1	0,0
Egyéb pályázó ágak	5	15,3	7,0	8,3
EGF-pályázatok összesen, 2007–2014	131	542,4	307,5	234,9

A pályázat ága	Esetek száma	Összes	Gazdasági válsággal indokolt	Kereskedelmi hatással indokolt
Feldolgozóipar	84	83 215	33 748	49 467
Építőipar	15	13 468	12 581	887
Szállítás	3	6 901	3 015	3 886
Szolgáltatások	5	2 786	2 336	450
Információ, kommunikáció	13	6 887	6 455	432
Kereskedelem	6	5 280	5 280	0
Egyéb pályázó ágak	5	2 843	1 773	1 070
EGF-pályázatok összesen, 2007–2014	131	121 380	65 188	56 192

A hatásvizsgálat szerint országonként eltérő, hogy hány új munkahelyet vállalnak az EGF elnyert összegének egységére számítva, ami egyrészt a nemzetgazdaság ágazati szerkezetével, másrészt a munkaerő-piaci intézmények eltérő hatékonyságával függ össze. A tagállamok pályázatait a 2007 és 2014 közötti időszak (542,4 millió EUR összegű)

EGF-támogatásainak 43,3%-át a globális kereskedelem, 56,7%-át a gazdasági válság foglalkoztatási hatásainak leküzdésével indokolták. A globális kereskedelem alapján a foglalkoztatási hatás aránya 46,3%, a gazdasági válság alapján ennél nagyobb, 56,7%. (1. táblázat)

A járműgyártás viszonylag nagy arányú pályázatait elősegítik a feldolgozóipar strukturális átalakulását. A gépjárműgyártás és a légi szállítás aránya az EGF értékéből mintegy 21,7, illetve 6,6% a feleslegessé vált munkahelyek több mint egyötödével, a pályázatok számának 16%-ával. A két ágazat huszonkét EGF-pályázatából tizenkettőt a globális kereskedelem, tízet a válság foglalkoztatási hatása indokol. Az EU autógyártása 2012-ben több mint tizenkétfélmillió embert foglalkoztatott, a feldolgozóiparban mintegy 7,6%-os részesedéssel. Az EU összes hozzáadott értékében arányuk mintegy 6,3%. A közúti járművek gyártása közel hetvenegymillió EUR értékű támogatása (13%-os részesedéssel) tizennégyezer megszűnt munkahelyhez (11,5%-os aránnyal) kapcsolódott 2007 és 2014 között. A támogatások egy munkahelyre jutó értéke több mint ötezer EUR; ez 23,3%-kal nagyobb, mint az EGF-mutatók átlagos értéke.

A hatásvizsgálat összehasonlítja a pályázatokban jóváhagyott és a ténylegesen megvalósult „újraközvetítés” adatait, és a keretösszegek fel nem használt részének alakulását, kiemelve a kis- és közepes vállalatok (KKV) munkahelyei támogatásának lehetőségét. Esettanulmányokat készítettek a finn és a német pályázatok teljesítéséről, ezen belül a távközlés ágazatai EGF-támogatásainak tényleges hatásairól. Az üzemek tömeges létszámleépítését követő néhány hónap alatt a támogatott ágazatban új munkahelyeket létesíthettek, csökkentve a válság kedvezőtlen (országos, illetve regionális) foglalkoztatási hatásait.

Kiemelt eset a francia légitársaság (Air France) pályázata a globális verseny hatásai kapcsán. Az akcióterv összegéhez (51,8 millió EUR) az EGF-alap 25,9 millió EUR támogatást adott. A cég összes (5200 fős) létszámából 3900 főt érintett a foglalkoztatási projekt, ez lekötötte az összes EGF előírányzat 4,7%-át. Ugyancsak kiemelt a francia Renault autógyár sikeres pályázata. Az újraközvetítés

programja (mintegy harmincnyolcmillió EUR öszszeggel és 65%-os EGF-támogatással) 3600 munkahelyet érintett a vállalat 4445 munkásából.

A globális kereskedelem hatására példa a németországi Aleo Solar EGF-támogatása; itt a program összes értékének (1,8 millió EUR) 60%-ára pályáztak, és 476 munkahely vált feleslegessé a cég 657 fős összes létszámából. A kínai napelemek megugró importja a világpiaci árak 40%-os esését eredményezte, a kiskereskedelmi árak nem érték el a cég termelési önköltségét.

Az EGF-pályázatok fő eredménye olyan foglalkoztatási helyzetek kezelése, ahol mértékadó termelők, illetve földrajzi térségek tömeges szerkezetváltásához az uniós alapok támogatása is szükséges. A tagállamok szokásos munkaerő-piaci intézményei nem képesek kezelni a globális piaci verseny, illetve a válság miatti tömeges munkahely-megszüntetéseket kedvezőtlen és hirtelen hatásait. Az elemzés kiemeli, hogy mind a tagállam és a termelő, mind az EGF-alap pályázatait elbíráló uniós intézmények részéről gyorsításra lenne szükség, hogy a szerkezetváltás projektjei időben és hatékonyan valósuljanak meg.

TÁRGYSZAVAK: nemzetközi auditálás, EU-pénzalapok, European Globalisation Adjustment Fund, Európai Unió

NÁDUDVARI ZOLTÁN

33/2017

A vállalkozások és csoportjaik uniós koncepciója

Roland Sturm – Matthias Redecker: Das EU-Konzept des Unternehmen

Wirtschaft und Statistik, 2016. 3. sz. 57–71. p.

URL: https://www.destatis.de/DE/Publikationen/WirtschaftStatistik/2016/03/EUKonzeptUnternehmen_032016.pdf?__blob=publicationFile

A bejegyzett adóalanyok mint jogi egységek figyelhetők meg a vállalati adatokban; erre alapoznak az EU gazdaságstatisztikáinak hivatalos ágazati mutatói. Az Eurostat több kezdeményezést tett a 2009 és 2014 közötti időszakban, hogy az ún. gazdasági egységet (*enterprise*) figyeljék meg a jogi egységek

helyett. A koncepciók abban térnek el, hogy a gazdasági egység egynél többet is tartalmazhat az azonos vállalatcsoport irányításával működő adóalanyokból. A komplex nagyvállalatok csoporton belüli (nem piaci) transzferjei kiszűrhetők statisztikai adataik konszolidálásával.

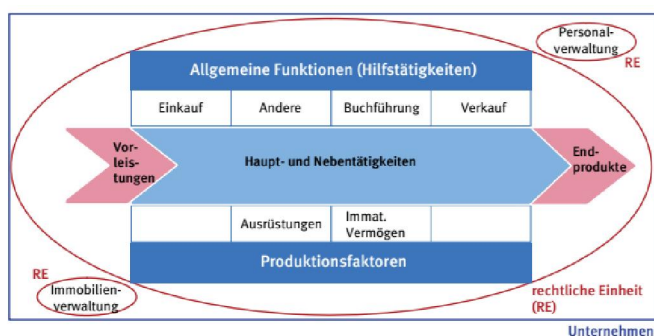
A cikk ismerteti a nemzeti statisztikai regiszterek összehangolására 2015 előtt folytatott nemzetközi egyeztetések történetét, és ennek végén a kompromisszumos módszertani ajánlást. Az Eurostat 2014 végén változtatott a statisztikai egység fogalmának korábbi javaslatán, így csak nemzeti keretekben határozzák meg a több jogi egységet irányító csoportokat. A megfigyelés az „üzletágra”, jövedelemelszámoló divízióra mint belföldi gazdasági egységre fog vonatkozni az évtized végétől.

Az integrált gazdaságstatisztika uniós keretrendelétét (*Framework Regulation Integrating Business Statistics – FRIBS*) várhatóan 2018-ban fogadják el, amely a hivatalos gazdaságstatisztikákban a gazdasági egység egységes fogalmi meghatározását tartalmazza. Az eddigi (jogi egységek szerint összeállított) statisztikai mutatók kiegészülnek a gazdasági egységek konszolidált nemzeti adatsoraival.

Az EU tagállamai cselevesi tervet készítettek az itt említett módszertani változásra. A cikk részletezi azokat a hatásvizsgálatokat, amelyeket Németországban végeztek a gazdasági egység szerinti új elszámolási koncepció kapcsán. A cikk összefoglalja a még tisztázást igénylő fontosabb módszertani kérdéseket, mint például:

- milyen statisztikai egységek alkalmazhatók a FRIBS szakstatisztikáiban, arra is tekintettel, hogy az évközi gazdaságstatisztika (STS) a szakosodott egységek (nem a jogi egységek) teljesítményét és más mutatóit összesíti;
- kérdés, hogy a gazdasági egység megfigyelése csak a piaci szektorra vonatkozik-e, vagy a gazdaságstatisztika más területeire is;
- a nemzeti számlákban az intézményi egységeket számolják el, ezért elemezni kell adataik összefüggéseit a gazdasági egység szerinti mutatósorozatokkal;
- a felhasználók a csoport globális tevékenységeinek bemutatásában is érdekeltek, ezt a most el-

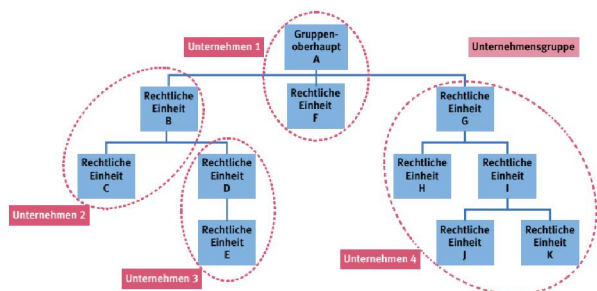
határozott (kompromisszumos) belföldi elszámolás nem segítheti.

1. ábra: Komplex gazdasági egység („Unternehmen”) irányítása egynél több jogi egységgel

A nemzeti jogszabályok szerint működő vállalkozás az 1. ábra közepén vázolt gazdasági főtevékenységgel, valamint melléktevékenységgel alakítja át a beszerzett félkész terméket a piacon értékesíthető késztermékké.

A piacra termelő jogi egység a csoporthoz tartozó más („RE” jelölésű) jogi egységektől szerezhet be például munkaerőt és bérelhet ingatlant is a gazdasági egységen belüli transzferekkel. További termelési tényezők a tárgyi és immateriális eszközök, amelyek az ábrán a megfigyelt jogi egységhez tartoznak. Sok irányítási funkciót gyakorol a jogi egység saját szervezete: a beszerzést, a számvitelt, az értékesítési és egyéb kiegészítő feladatok végzését.

2. ábra: Több gazdasági egységet („Unternehmen”) irányító belföldi csoport („Unternehmensgruppe”) szervezeti felépítése

A belföldi csoport – a 2. ábra sémája szerint – négy gazdasági egységet irányít összesen tizenegy jogi egységgel. A csoport pénzügyi beszámolója konszolidált adatokat tartalmaz, a számviteli szabályok előírják a halmozás kiszűrését. A csoportok piaci termelő üzletágainak (a divíziók) kialakítása, elszámolása a tulajdonos autonóm döntésétől függ.

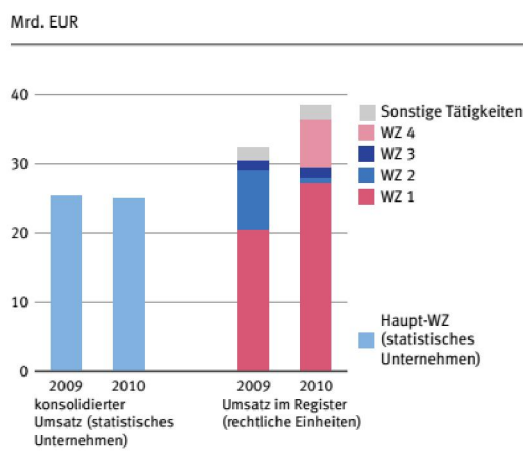
A cikk esettanulmánya bemutatja a gépjárműgyártó Volkswagen- (VW-) csoportba beolvadt, korábban önálló teherautó-gyártó MAN vállalat új irányítási módját. Az üzletág jelenleg a VW-

csoporton belül kap és szállít általános szolgáltatásokat, termelési tényezőket. A gazdaságstatisztika változatlanul piaci termelőként számolja el a MAN jogi egységet, bár ez az üzletágként működő gazdasági egység is része az irányító Volkswagen-csoport konszolidált elszámolásának.

Az Eurostat koordinálásával végzett „profilozás”¹ feladata az ilyen komplex vállalatcsoportok körvonalának behatárolása volt. A nemzeti statisztikai hivatalok tesztelték a belső transzferek kiszűrésére ajánlott eljárásokat, az új módszertani koncepció hatásait a korábbi gazdaságstatisztikai mutatósorozatokra. Az esettanulmányok kiemelik azokat a változásokat az ágazati szerkezetben, amelyek oka

- a gazdasági egységen, illetve komplex csoporton belül működő jogi egységek adatainak konszolidálása a belső halmozást kiszűrve,
- a gazdasági egység végső (piaci, domináns) kibocsátásából levezetett főtevékenység változása.

A 3. ábra összehasonlítja a gazdasági egység konszolidáltan elszámolt 2009. és 2010. évi értékesítési árbevételét a profilozás eredményeként és mellette a jogi egységek ágazati („WZ” jelű) besorolása szerint elhatárolt értékeit. A gazdasági egység főtevékenységéhez közel azonos éves teljesítmények tartoznak halmozások nélkül; a csoport összesen negyvenöt jogi egységének (halmozott) adatai legalább öt ágazathoz, illetve szakágazathoz tartoznak.

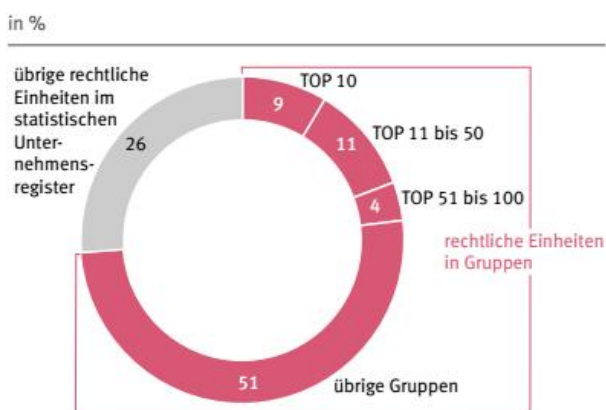
3. ábra: Több jogi egység konszolidált értékesítési árbevétele a főtevékenységek szerinti (halmozott) jelenlegi ágazati mutatóival összehasonlítva, 2009, 2010 (milliárd EUR)

¹ Az ESSnet Profiling nemzetközi projekt keretében a németországi ún. intenzív profilozás öt konszernre vonatkozott, közvetlen vállalati kapcsolattal. További négy komplex vállalatcsoport szervezeti kereteit helyszíni egyeztetések nélkül mérték fel az elérhető források adataival.

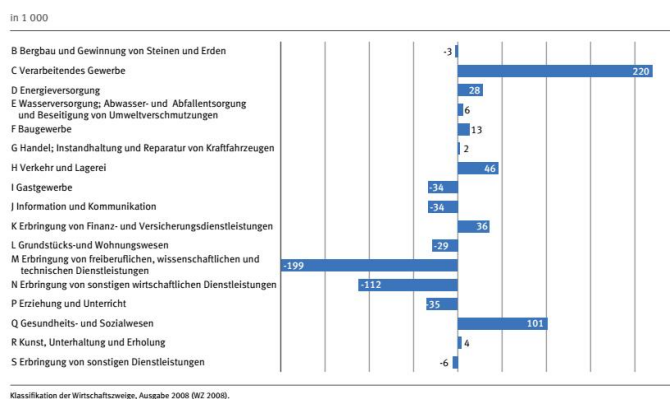
Modellezéssel megbecsülték, hogy a gazdasági egységekre alapozott gazdaságstatisztikák miként módosítják a mutatók ágazati szerkezetét az eddig jogi egységek szerint elszámolt értékesítési árbevétel, valamint foglalkoztatotti létszámmal összehasonlítva. A csoporthoz nem tartozó jogi egységek mintegy 26%-kal részesedtek a 2013. évi összes értékesítési árbevételből. (4. ábra) Erős koncentrációra utal a legnagyobb (top 10, top 11–50 és top 51–100) németországi csoportok részesedése.

A 2013. évi árbevétel szerinti top 10 gazdasági egység az összesen huszonhétmillió németországi foglalkoztatott 3,5%-át alkalmazta, a top 50 részesedése kilenc, a top 100 egységé 11%.

A hatásvizsgálatok igazolták, hogy az értékesítési árbevétel, valamint a foglalkoztatottak száma eltér a korábbi (jogi egységek szerinti) ágazati mutatóktól, mivel a gazdasági egység gazdasági főtevékenységének megállapítása változtathat a nemzetgazdasági ágak eddigi részesedésén. (5. ábra)

4. ábra: A németországi vállalatcsoportok részesedése az értékesítési árbevételből, 2013, % (összes jogi egység = 100)

5. ábra: Becslés a társadalombiztosításra kötelezett alkalmazottak számának eltérésére nemzetgazdasági ágak szerint, 2013, 1000 fő (különbség az EU gazdaságegység-konceptiója és a jogi egység szerinti ágazati besorolás között)

A cikk ismerteti az új gazdaságstatisztikai módszertan fejlesztéseinek súlyponti feladatait. A vállalatcsoport, valamint komplex gazdasági egységeinek körvonala profilozásokkal határozható meg, a feladat az irányított belföldi jogi egységek regiszteradatainak összekapcsolása. Az így kiegészített nemzeti statisztikai regiszter alapján elemezni lehet az új koncepciónak megfelelő ágazati besorolásokat, a komplex gazdasági egység (*enterprise*) teljesítményadataira alapozottan.

A körvonalazott szervezeti felépítés alapozza meg a statisztikai regiszter mutatóinak kiegészítését. Az Eurostat törekvése a FRIBS uniós rendelet kötelező szabályaival, hogy a tagállamok a gazdasági egységek (csoportjaik) mutatóit határozzák meg, és ebben kiemelt az éves szerkezeti gazdaságstatisztika (*SBS*) szerepe. Németországban ehhez igazodva fejlesztik a statisztikai regiszter és a szakstatisztikák informatikai infrastruktúráját mind a szövetségi tartományok statisztikai hivatalaiban, mind a szövetségi statisztikai adatbázisok felkészítésével.

TÁRGYSZAVAK: vállalatstatisztika, gazdasági egység, profilozás, jogi egység, statisztikai regiszter, Framework Regulation Integrating Business Statistics (FRIBS), Eurostat, Németország

NÁDUDVARI ZOLTÁN

34/2017

Az elektromos energia európai adóztatásának lehetőségei

Kai Konrad: Light for Europe – An Electricity Tax for the European Union Budget

The Future of EU-Finances. Working Papers for the Brussels Symposium on 14 January 2016.

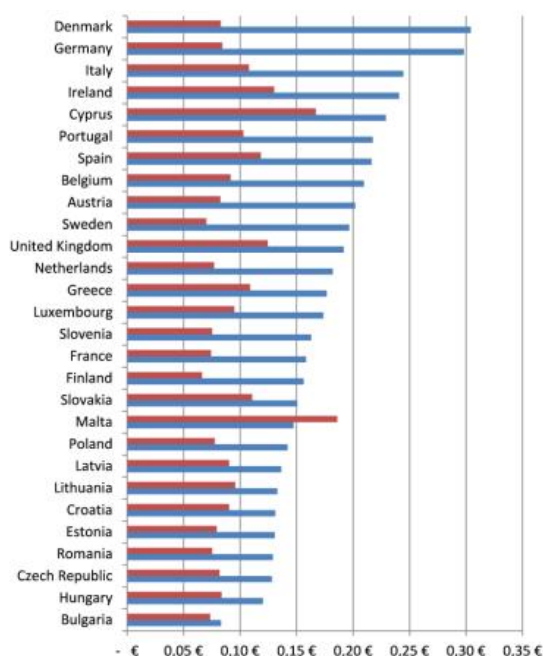
Szerk.: Thies Buettner – Michael Thöne. Köln, 2016, Finanzwissenschaftliches Forschungsinstitut an der Universität zu Köln. 133–147. p.

URL: <http://ec.europa.eu/budget/mff/hlgor/library/selected-readings/02-DOC-COMM-FutureEUFinances-FIFO-Jan2016.pdf#page=133&zoom=auto,68,756>

A Német Szövetségi Pénzügyminisztérium tanulmánykötetében kiadott elemzések bemutatják az uniós költségvetés bevételeinek jelenlegi és perspek-

tivikus forrásait, többek között az elektromos energia adóztatását. A hatásvizsgálat alapja az áramszolgáltatás árszintjének elemzése az Európai Unió tagállamai háztartási, illetve vállalati, intézményi fogyasztásának megfigyelt kategóriáiban. (1. ábra)

A megfigyelt tagállamok végső áramfogyasztása az összehasonlítható statisztikai mutató.² A tagállamok az energiahordozók általános forgalmi adójának meghatározott részét befizetik az uniós költségvetésbe. A tagállamok a közös pénzalaphoz a bruttó nemzeti jövedelem (*GNI*) arányában is hozzájárulnak (*GNI-based own resources*). További forrás a közös költségvetésben az EU vámhatárait átlépő áruk, szolgáltatások forgalma is (*traditional own resources – TOR*).³

1. ábra: Az elektromos áram végső fogyasztói (alsó) és vállalati, intézményi (felső adat) fogyasztói ára országok szerint, 2014. I. félév (EUR/kWh)

Az EU költségvetési forrásainak 2014 decemberében kiadott elemzése megállapítja az adóztatás uniós rendszerének erősségeit, gyengeségeit. Ilyen gyengeség például, hogy a közösségi költségvetés

² A végfelhasználók közepes (2500–5000 kWh, *final consumers, consumption Band Dc*) áramfogyasztási kategóriájának 2014. I. félévi átlagos ára adókkal és más közterhekkel együtt. Az ipari fogyasztók közepes nagyságú kategóriájának 2014. I. félévi átlagos ára adó nélkül.

³ Forrás: *High Level Group on Own Resources. First assessment report*. Brussels, 2014. december 17. Elérhető: <http://ec.europa.eu/budget/mff/hlgor/library/reports-communication/FirstAssessmentReport-December2014.pdf>.

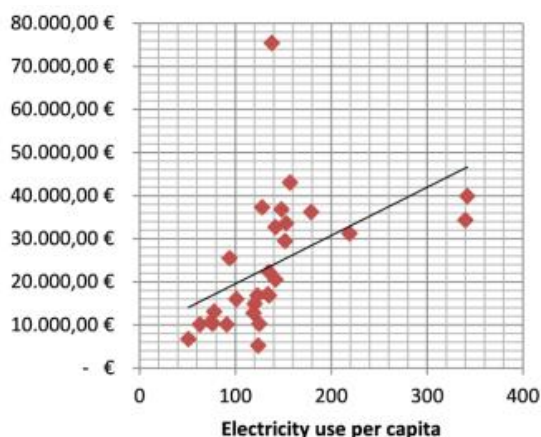
kalkulációi nem áttekinthetők, és túlságosan is komplex a befizetés szabályozása. A tagállamok érdekellentéteihez vezet, hogy vannak nyertesek és vesztesek, az utóbbiak a nettó befizető nemzetgazdaságok. A közös költségvetés éves előirányzatait szigorúan alkalmazva például fedezethiányok mutatkozhatnak az év végén. A költségvetések nemzetközi egyeztetései nehézségekbe ütközhetnek, kompromisszumot kell találni az elfogadáshoz.

A 2014. decemberi szakértői vizsgálat megállapítja, hogy az előbbi fogyatékoságokra tekintettel a közös költségvetés tervezése nem egyszerű, nem áttekinthető, kevésbé méltányos, nem alakult ki a demokratikus elszámoltathatóság. Az áramfogyasztást terhelő nemzeti adók más elvet követnek, mint a pénzügyi tranzakciók jobban összehangolt adóztatása (*financial transaction tax – FTT*). A szerző az említett ismérvek szerint vizsgálja az elektromos áram adóterheit.

Az EU tagállamainak 2012. évi elektromosenergia-termelése összesen mintegy 3,13 millió GWh volt, és ennek meghatározott részére a fogyasztók megfizették a forgalmi adót, illetve más közterheket. Az EU vámhatárain belépő elektromos áram is viselt közterhet. Számolni kell továbbá az áramhálózat veszteségeivel és a rendszer önfogyasztásával is az éves adóbevételek kalkulációiban. A végső felhasználó háztartás áramtarifája 2013 második félévében átlagosan 20,1 eurocent/kWh – itt a dán (29,4) és a német (29,2 eurocent/kWh) viseli a legnagyobb adóterhet. Az EU tagállamaiban termelt elektromos áram közterheit a 3–4%-os sávban kellene megállapítani a közösségi költségvetés előirányzott bevételeit figyelembe véve. A 2013. II. félévi nettó áramtarifa az EU-28 vállalatai esetén átlagosan 11,9 eurocent/kWh. Feltéve, hogy az áram egységes közterhe az ipari fogyasztók körében 4%-os lenne, a kalkulált árnövekedés legfeljebb 13%-os lehetne a legnagyobb, és csaknem 50%-os a legkisebb háztartási tarifájú tagállamokban.

A szerző három megoldási változatot említ az energiaadó költségvetési befizetésének kötelezettségére. Az ilyen adóváltoztatások módosítják az elosztási viszonyokat is, egyes rétegek terhei az átlagnál jobban nőhetnek. Az energiaadó ajánlott növelése kedvezőtlenebbül érinti a közösségi költ-

ségvetés nettó befizetőit, mint a kisebb GNI-arányos befizetésre kötelezett tagállamokat.

2. ábra: Korreláció a háztartások egy főre jutó éves elektromosáram-felhasználása (1000 tonna kőolaj-egyenérték) és az egy lakosra jutó GDP (EUR/fő) között, 2013, országok szerint

Az áramfogyasztással arányos lakossági adóterhek a háztartások rendelkezésére álló jövedelem eltérő hányadának felelnek meg a tagállamok fejlettségével is összefüggésben. Az adóztatás ajánlott változtatásának hatására módosulhat az egyéni jövedelmek felhasználási szerkezete, és erősödhet az ösztönzés az energiatakarékosságra. A 2. ábra felvázolja a végső felhasználók éves áramfogyasztásának 2013. évi szintjét a tagállamok egy lakosra jutó GDP-értékével összefüggésben.

A számszerű elemzéseket további hatásvizsgálatok egészítik ki, például az egyes érdekérvényesítő csoportok válaszait, az adózás elkerülésének, illetve könnyítésének lehetőségeit, a jövedelmi rétegek és az eltérő fejlettségű európai régiók közötti különbségek várható alakulását illetően. Az ajánlott adórendszer hatással lenne a nemzeti energiatermelő és -szolgáltató vállalatok piaci versenyképességére is. Az ajánlott adókkal drágított elektromos energia elsősorban a nagy energiaintenzitású ágazatok versenyképességét ronthatja, a termelési szerkezetet és a térségek foglalkoztatási potenciálját is változtatva. A háztartások energiaszükségletét a 28 tagállam éghajlati adottságai is befolyásolják, így az északi országokban az áramfogyasztással arányos adóterhek növekedése várhatóan nagyobb lenne, mint a dél-európai térségekben.

A szerző összehasonlítja az energiaadó jellemzőit az európai pénzügyi tranzakciós adóéval (*financial*

transaction tax – FTT), és megállapítja, hogy a fogyasztással arányos adó előnyösebb, mint az utóbbi a 2014. évi hatáselemzés ismérvei szerint. Lényeges például az adórendszerek hatékonysága és egyszerűsége, stabilitása és tervezhetősége, szabályainak átláthatósága és méltányossága, demokratikus elszámoltathatósága. A háztartásokra vonatkozó hatásvizsgálatok lényeges elve, hogy a fogyasztó képes legyen az áram árát megfizetni (*ability-to-pay-principle*) a rendelkezésére álló jövedelemből.

TÁRGYSZAVAK: elektromos áram tarifája, adómérték, adónem, nemzetközi összehasonlítás, Európai Unió

NÁDUDVARI ZOLTÁN

35/2017

A pénzügyi tranzakciók adóztatása az Európai Unióban

Thomas Hemmelgarn – Gaëtan Nicodème – Bogdan Tasnadi – Pol Vermote: Financial transaction taxes in the European Union

Taxation Papers. Working Paper, 2015. 62. sz. 1–36. p.
DOI: [10.2778/306730](https://doi.org/10.2778/306730)

Az pénzügyi folyamatok hatásosabb felügyelete, a válság megelőzése és a költségvetés adóbevételeinek növelése érdekében dolgozták ki a pénzügyi tranzakciók uniós adóztatásának (*Financial Transaction Taxes – FTT*) irányelveit. Részletes hatáselemzések alapján 2011-ben, majd 2013-ban tárgyaltak a pénzügyi tranzakciók adóztatásának bizottsági javaslatáról. A Franciaországban 2012-től és Olaszországban 2013-tól alkalmazott FTT tapasztalatai értékelhetők.

A modellvizsgálat során a reálfolyamatokkal nem megalapozott (spekulációs) pénzügyi tranzakciók paraméterei vonatkozhatnak a pénz mennyiségére (*volume*), az ingadozásokra (*volatility*), a likviditásra (*liquidity*) és a tőke költségeire (*cost of capital*). Az adóztatás várható hatásai függenek a nemzeti pénzpiacok érettségétől. Az FTT 0,5%-os kulcsa – egy 1992-ben végzett modellszámításban – mintegy 1,33%-kal növelte a tőke költségeit. Mérték a pénzpiac bevételeinek árrugalmasságát is, amely jellemzően –3,6%, azonban a nagyrészt spe-

- a jogszabályban meghatározott származékos pénzügyi tranzakciókra az olaszországi értékpapírok alapján;
- a nagy gyakoriságú pénzügyi kereskedés minősített egyéb esetei.

Az FTT adókulcsa a többi ország gyakorlatában rendszerint az értékpapír másodlagos piacán fizetett vételár 0,1%-a, illetve a nagy gyakoriságú pénzügyi műveletek értékének 0,01%-a. Az FTT alkalmazásának elveit 2015 decemberéig tíz tagállam önként elfogadta, az uniós irányelv egyeztetései a következő időszakokban is folytatódnak a többi országgal.

TÁRGYSZAVAK: tranzakciós adó, irányelv, adómérték, Európai Unió

NÁDUDVARI ZOLTÁN

36/2017

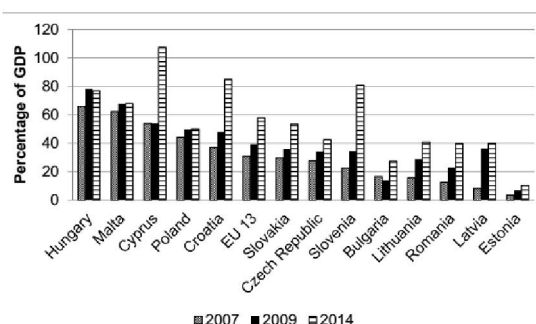
Az EU új tagállamai államadosságának aránya a GDP-ben: csökkenő számláló vagy növekvő nevező?

Tomislav Globan – Marina Matošec: Public debt-to-GDP ratio in new EU member states: cut the numerator or increase the denominator?

Romanian Journal of Economic Forecasting, 2016. 3. sz. 57–72. p.

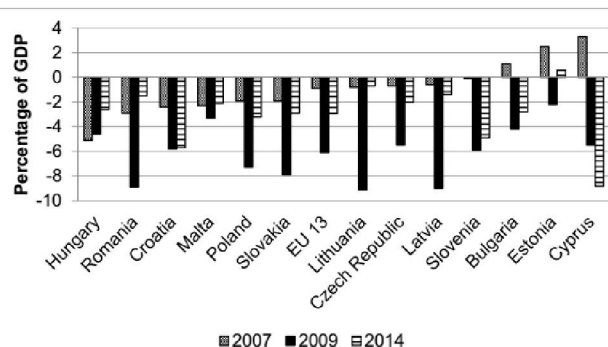
URL: http://www.ipe.ro/rjef/rjef3_16/rjef3_2016_p57-72.pdf

Nemzetközi összehasonlítás készült az Európai Unió új tagállamai adósságrátájára a GDP-hez mérten. A 2007 és 2014 közötti időszak mutatósorozatainak forrása az Eurostat nyilvános adatbázisa. Az 1. ábrán az országok 2007. évi államadosságának rátája csökkenő sorrendű.

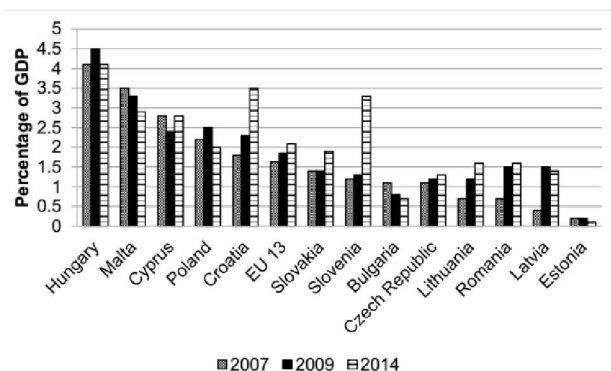
1. ábra: A bruttó konszolidált államadosság rátája országok szerint, 2007, 2009, 2014, % (GDP = 100)

A GDP növekedése a ráta nevezőjeként csökkenti a törtet, vagyis a gazdaságpolitika elsősorban a gazdasági növekedéssel érheti el az adósságrata javulását.¹ A kormányzat éves deficitjének mérséklése viszonylag kisebb hatású, és a költségvetési kiadási előirányzatok csökkentése nehéz, ellentmondásos folyamatokat igényel.

2. ábra: A kormányzati költségvetés hiányának rátája országok szerint, 2007, 2009, 2014, % (GDP = 100)

A 2. ábrán a 2007. évi költségvetési egyenleg (deficit) rátája a rangsor alapja.

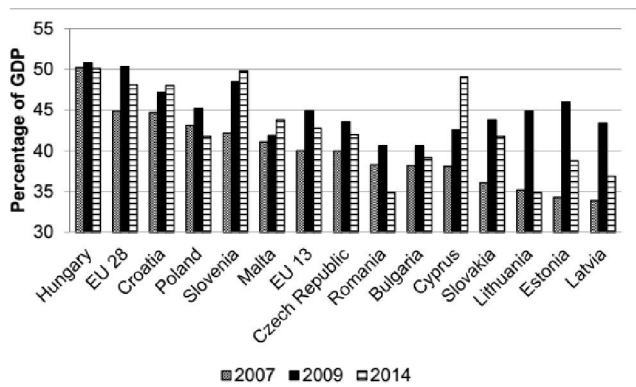

3. ábra: A kormányzati költségvetés kamatkiadásának rátája országok szerint, 2007, 2009, 2014, % (GDP = 100)

A felvett kölcsönökre fizetett kamat a kormányzat költségvetésében kiadási tétel. (3. ábra) A 3. ábrán a kamatfizetés 2007. évi rátája a rangsor alapja.

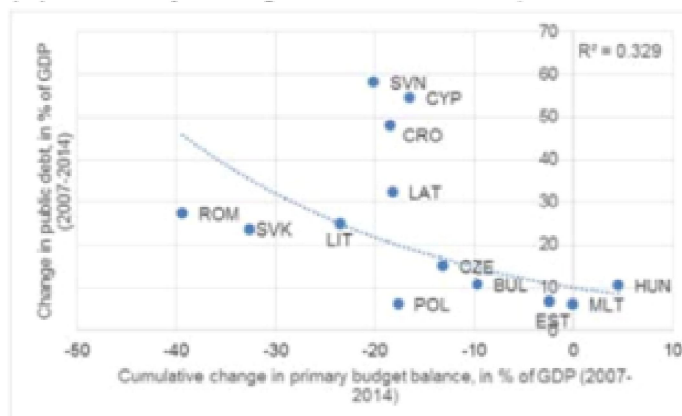
A válság utáni időszak költségvetési konszolidációja gazdaságpolitikai programokat indokolt, és azok a 4. ábra szerint változtatták a kormányzat kiadásait. Itt a 2007. évi összes kormányzati kiadás a rangsor alapja.

¹ Az államadosság mutatósorozatának forrása az Európai Központi Bank, a többi gazdaságstatisztikai adaté az Eurostat.

4. ábra: A kormányzat kiadásainak rátája országok szerint, 2007, 2009, 2014, % (GDP = 100)

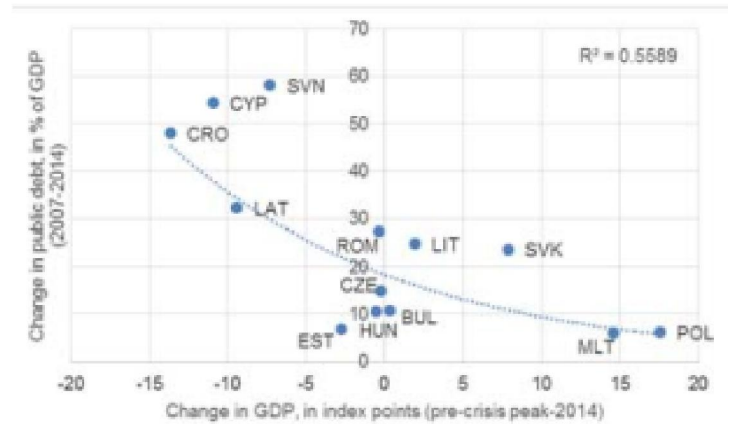
Az 5. ábra az államadósság rátájának változását az új tagállamok elsődleges költségvetési egyenlege (*primary budget balance*) rátájának változásával összefüggésben vizsgálja a 2007 és a 2014 közötti időszak egészére.

5. ábra: A kormányzat költségvetés egyenlege és az államadósság rátáinak halmazott változása országok szerint, 2007–2014, százalékpont (GDP = 100)

Egyes új tagállamok 2014. évi adósságrátája a 2007. évit (a függőleges tengelyen) legfeljebb húsz százalékponttal haladta meg; ilyen az észt, a lengyel, a máltai, a magyar, a bolgár és a cseh gazdaság. Az adósságráta teljes növekedése az időszakban 20–40 százalékpont közötti a szlovák, a litván, a román és a lett, és ennél is nagyobb például a horvát, a ciprusi és a szlovén gazdaságban.

Az adósságráta változása összefügg a gazdaság növekedésével. A szerzők a 2014. évi GDP változását a válság előtti csúcsev teljesítményéhez mérik a 6. ábra vízszintes tengelyén.

6. ábra: A GDP volumenindexe és az államadósság rátáinak halmazott változása országok szerint a legjobb válság előtti év, illetve 2007 és 2014 között, indexpont, százalékpont (GDP = 100)

A modellvizsgálatok korrelációs tényezői ($R^2 = 0,329$, illetve $0,559$) eltérők, és megállapítható, hogy a gazdaság teljesítményének javulása nagyobb hatású az államadósság rátájának 2014-ig megfigyelt változására, mint a költségvetési deficit mérséklése.

Az adósságráta tizenhárom új tagállamra vonatkozó panelvizsgálatának elemző eljárása a következő ellenőrző változókkal számol:

- az GDP egy főre jutó értékének növekedési üteme;
- a kormányzat kiadásai GDP-hez mért arányának növekedése;
- a kormányzati beruházás GDP-hez mért arányának növekedése;
- külföldiek beáramló közvetlen beruházásai (FDI);
- inflációs ráta;
- hosszú lejáratú államkötvények kamatrátája;
- a nettó export GDP-hez mért arányának növekedése;
- kiegészítő, magyarázó (*dummy*) változók a tárgyév költségvetési egyenlegét ért hatásokra; ilyen vonatkozhat például az EU túlzottdeficit-eljárására (EDP), az eurózónához való tartozásra, a választási évre, a válság hatására csökkent GDP-re.

A vizsgálat alapján megállapítható, hogy az államadósság rátájának csökkenése az EU új tagállamaiban kevésbé függött a költségvetési megszorítással járó konszolidációjától, mint olyan programoktól, amelyek a teljesítmény (ezen belül a nemzetközi fizetési mérleg) javítását ösztönözték. Háttal volt az adósságráta alakulására továbbá a

külföldiek tőkebefektetése, az energiahordozók alacsony árszintje és a likvid pénzeszközök alacsony kamatszintje is a válság utáni években.

TÁRGYSZAVAK: makrostatisztikai indikátorok, államadóság, költségvetési deficit, GDP, nemzetközi összehasonlítás, Európai Unió

NÁDUDVARI ZOLTÁN

37/2017

Vágtatás a fergetegesen átalakuló rendszerben

Reining a whirlwind: creating (new) order in a transforming landscape

Innovation – technology & intellectual property.

Szerk.: Jandira Salgado – Jeanne Yizhen Yin. Paris, Leaders League, 2016. 12–25. p.

URL: <http://assets.leadersleague.com/guides/innovation/2016/2016-ip-it-bd.pdf>

A nemzetközi testületek az innovációs folyamatok statisztikai értékelésének (*Global Innovation Index*) módszertanában különféle mutatósorozatokat ajánlanak. Az összehasonlított országok indikátorai között figyelembe veszik például a humántőke befektetéseit, az innováció infrastruktúráját, a tudományos teljesítmény standard minőségi jelzőszámait, valamint a szabadalmak hasznosítását. Az említett index 2015. évi rangsorát a svájci, a brit, a svéd és a holland gazdaság vezeti, megelőzve az Egyesült Államok mutatóját. A szellemi tulajdon fontosabb mutatói a bejelentett és alkalmazott találmányok, védjegyek és ipari formatervek száma, valamint az időszak adatainak átlagos évi százalékos változása.

Az innovációs rangsorok kialakíthatók az egyes gazdasági ágazatok sikeres innovációit végrehajtó társaságok teljesítménye alapján is. Ilyen rangsorokban az Egyesült Államok és Japán vállalatai vannak a vezető helyeken.¹ A sikeres innováció egyik

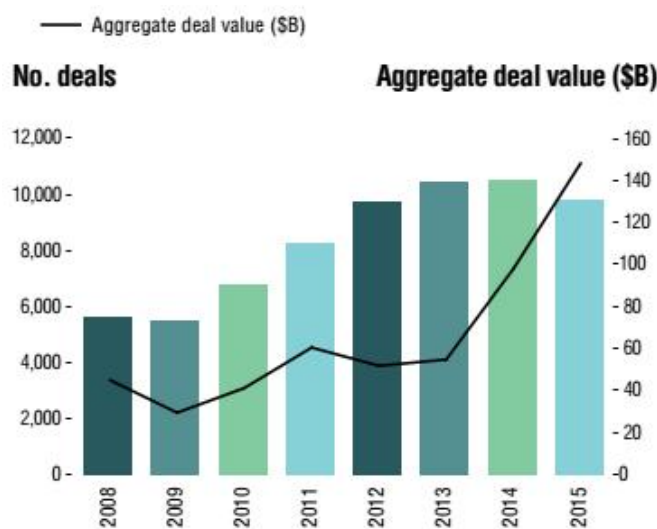
¹ Forrás: *Thomson Reuters Top 100 Global Innovators*, ahol az Egyesült Államok (35) és Japán (40) vállalatainak száma együtt a jegyzék 75%-át teszi ki, és a TOP 100 rangsor csak tizenegy ország cégeit említi. A világ autóiparában (Aisin Seiki), az elektronikában (Canon), az orvosi berendezések gyártásában (Daikin) Japán jár az élen. Az energiatermelés (Chevron), a

feltétele a tőkebefektetés. A vizsgált viharos átalakulás nagy értékű beruházást igényel.

Gyakori, hogy a korábbi önálló vállalat beolvad, illetve beszünteti működését. A megfigyelt összes vállalatjegyesítő és tulajdonszerző (*Mergers and acquisitions – M&A*-) ügylet 2015-ben több mint 5000 milliárd (2007-ben csak 4600 milliárd) USD értékű volt. Az ilyen ügyletekből tíz M&A értéke nagyobb volt ötvenmilliárd dollárnál.

Az innovációra alapított cégek részesedése számottevő az M&A-ügyletekben, mind a vásárló, mind az irányítást átvevő cégek körében. Dinamikusan bővül a kockázati tőke (*venture capital – VC*) állománya: a világ országaiban a 2015. évi érték közel százharminchatmilliárd USD, összesen 9202 ügyletben. Az állomány értéke 45,2%-kal nagyobb, mint az előző évben, és kétszerese a 2013. évinek.

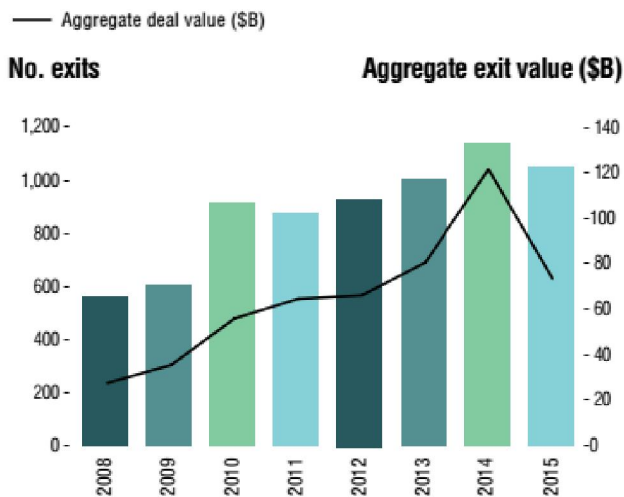
Mélyebb tőzsdei elemzések készültek a válság időszakában felszámolt kockázati-tőke-társaságok ágazati, illetve földrajzi összetételéről. Az 1. ábra bemutatja a vállalatok alakulásának éves számát, valamint a felhalmozott eszközök állományának értékét a 2008 és 2015 közötti időszakban.

1. ábra: Vállalatok alapításának száma és az eszközállomány értéke, 2008–2015 (eset, milliárd USD)

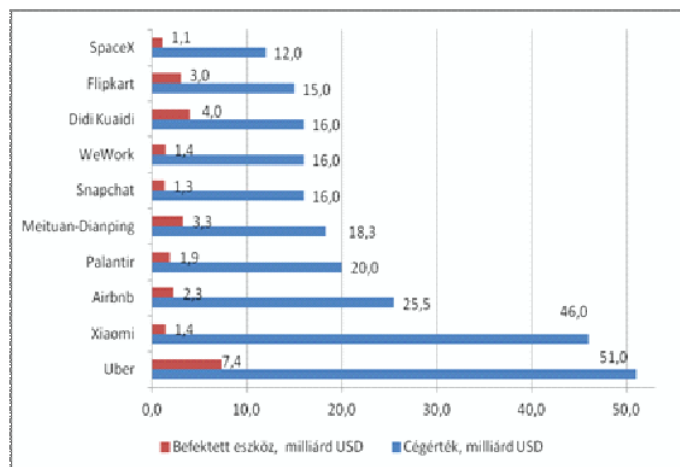
A 2. ábra a vállalatok megszűnésének számát és az eszközállomány elszámolt értékét évenként hasonlítja össze.

vegyipar (3M) és a szoftver (Google) élmezőnyét az Egyesült Államok vállalatai vezetik.

2. ábra: A megszűnt cégek száma és az eszközállomány értéke, 2008–2015 (eset, milliárd USD)

A 3. ábra összeveti a gyorsan fejlődő és a küszöbszintnél nagyobb cégek legutóbbi tőzsdai értékét a befektetett eszközök értékével. Itt az eszközérték a befektetett tőke többszöröse a digitális gazdasággal kapcsolatos technológia (például Uber, Airbnb) esetén.

3. ábra: A megfigyelt kezdő (startup) cégek értéke és befektetett eszközei (milliárd USD)

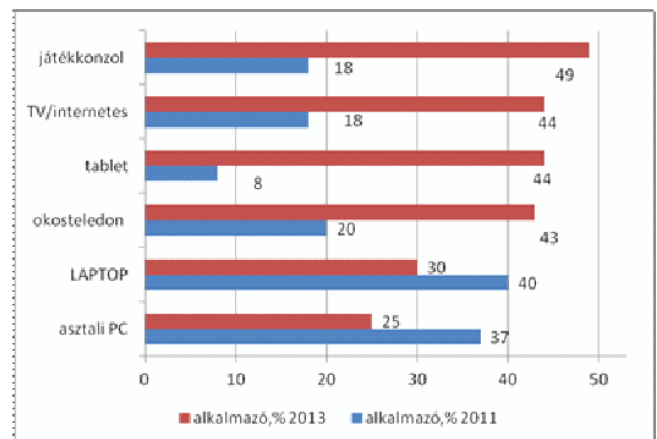
A sikeres működés hagyományos mértékei túlhaladottak a XXI. század vállalati elemzéseiben, erre néhány példa:

- a jövedelem helyett a fizetőképes alkalmazók száma (*users*) fontos;
- az eszközérték helyett az alkalmazások bővülése (*users growth*);
- a profit helyett az alapító teljesítményének elismerése (*founder reputation*);
- a cég növekedése helyett a közönségkapcsolat, a védett márka, az elismertség (*brand/PR/reputation*);

- az alkalmazottak száma helyett a versenyképesség, a piaci pozíció (*market excitement/competition*);
- a cég kapcsolatai helyett a követők (*followers*) befolyásolják az innováció hasznosítását.

A szerzők a felszámolt és egykor sikeresen indult (startup) cégek tapasztalatait értékelve kiemelik a kudarc fontosabb tényezőit. Az előfordulás gyakorisága szerint ilyen a birtokolt szellemi tulajdon gyenge teljesítménye (56%), illetve hogy a feltételezett növekedés nem valósult meg (40%). Az értékelés az innováció kudarcá okaként említi továbbá a piac ingadozásait (36%), a nem megfelelő jövedelmezőséget (28%), a befektetők értékelése alapján zuhanó cégértéket (28%) és az alapító szándékát az irányítás átvételére (12%).

A hálózatra kapcsolható eszközök használatának 2011. és 2013. évi gyakorisága² közötti eltérés rámutat a kereslet összetételének gyors változásaira. Az asztali számítógépek és a laptop korábbi számottevő alkalmazási aránya visszaesett, viszont megnőtt a mobiltelefoné, a tableté és az internetes televízióé. (4. ábra)

4. ábra: A hálózatra kapcsolható digitális eszközök alkalmazásának gyakorisága, 2011, 2013, % (minta elemei = 100)

TÁRGYSZAVAK: EU-szakpolitika, transzatlanti egyeztetés, digitális gazdaság, adatvédelem, statisztikai indikátorok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

² Forrás: Az Internet-adatcserélő Központ (Amsterdam Internet Exchange) tanulmánya (*AMS-IX Research Reveals: Internet has Changed Lives in Many Ways*). Elérhető: <https://ams-ix.net/newsitems/87>. A felvétel 1100 elemű reprezentatív mintájára számították az egyes digitális eszközök alkalmazásának gyakoriságát 2011-ben és 2013-ban, a korcsoportok és a felhasználás célja szerint.

38/2017

Kutatás és innováció

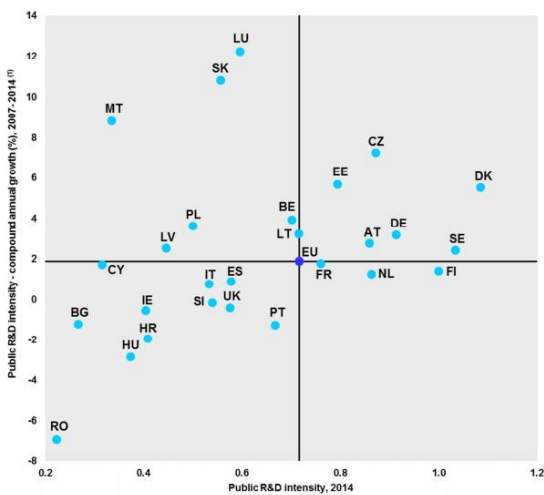
Research and Innovation

European Semester Thematic Fiche, 2016. május. 1–9. p.

URL: ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/2016/research_innovation_201605.pdf

A fenntartható gazdasági fejlődés lényeges feltétele a kutatás, az innováció (*research and innovation – R&I*). A bővülő ismeretekre alapozható az új, környezetet kímélő termékek, termelési folyamatok, szolgáltatások innovációja. A kutatás, az innováció (a továbbiakban: K&I) eredményeivel javítható a termelékenység, a gazdaság nemzetközi versenyképessége, a természeti erőforrások felhasználásának hatékonysága. Ezek a célok konzisztens mutatókra alapozott szakpolitikai programokkal (*R&I policy*) érhetők el az EU tagállamaiban.

A kormányzat K&I-rendszere tartalmazza a kutatás és a felsőoktatás intézményeit, amelyek költségvetési támogatással (*public R&D*) működnek.¹ (1. ábra)

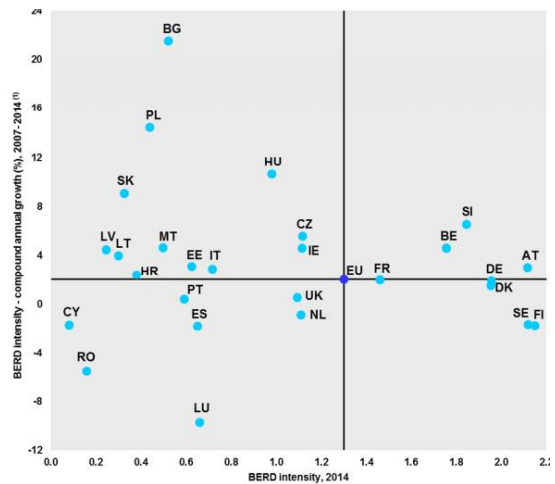

1. ábra: A költségvetés K+F-kiadásainak intenzitása (2014, a GDP százalékában) és a kiadás átlagos évi változása (2007–2014, %/év) országok szerint

A költségvetés kutatás-fejlesztési (K+F-) kiadásai a 2007 és 2014 közötti időszakban átlagosan évi 2%-kal nőttek az EU 28 tagállamában. A költségvetési fenntartású kutatóhely tevékenysége segíti az innovációs stratégiákhoz kapcsolódó tanulmányok

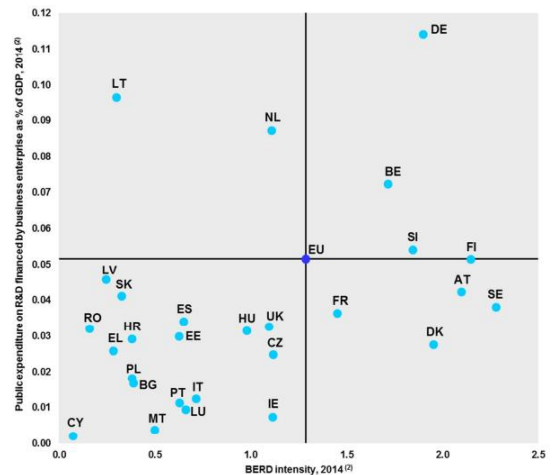
¹ A költségvetési előirányzatok függőleges tengelyen mért csökkenése a román, a magyar, a horvát, a bolgár, a portugál, az ír, a szlovén és a brit K+F-kiadásokban a legnagyobb.

és kísérleti eredmények elérését, a korszerű ismeretek átadását, a szakemberek képzését.

2. ábra: A vállalatok K+F-kiadásainak intenzitása (2014, a GDP százalékában) és a kiadás átlagos évi változása (2007–2014, %/év) országok szerint

A tagállamok egymástól eltérő fejlődési pályája összefügg az innovációt megvalósító vállalatok stratégiáival, K&I-projektjei a piaci termelő vállalatok K+F-kiadásával (*Business Expenditures for Research & Development – BERD*). A vállalati K+F-kiadások intenzitása a GDP-hez mérten a 2007 és 2014 közötti időszakban csökkent egyes tagállamokban.² Átlagosan évi 2% a BERD növekedése az EU 28 tagállamában. (2. ábra)

3. ábra: A költségvetési intézményekben a vállalatok K+F-szerződésai alapján végzett munkák kiadásainak és a vállalati K+F-kiadásainak (BERD) intenzitása országok szerint, 2014, % (GDP = 100)

² A függőleges tengelyen mért csökkenés a romániai, a luxemburgi, a ciprusi, a spanyol, a holland, a svéd és a finn vállalati K+F-kiadásokban a legnagyobb. Az elérhető idősorok záróéve nem egységes, így az átlagos évi növekedési ütem vonatkozási időszaka. IE (Írország): 2007–2012; ES (Spanyolország), SI (Szlovénia): 2008–2013; EL (Görögország): 2011–2013.

A vállalatok innovációs céljaik megvalósításához igénybe veszik a felsőoktatási intézmények és a költségvetési fenntartású kutatóközpontok szerződéses munkáit is. (3. ábra)

A tagállamok vállalatai az innovációikhoz egymástól eltérő intenzitással veszik igénybe a költségvetési kutatóhelyek és felsőoktatási intézmények kapacitásait.

Az ilyen vállalati K+F-kiadás 2014. évi GDP-hez mért intenzitása a legnagyobb a belgiumi (BE), a hollandiai (NL) és a németországi (DE) kutatóhelyekkel kötött szerződések alapján.

A csúcstechnika ágazatai, valamint a gyorsan növekvő kezdő vállalkozások érdekeltek a költségvetési intézmények innovációs eredményeinek piaci hasznosításában,³ feltéve hogy azok alkalmasak termékeik, technológiáik és szolgáltatásaik versenyképességének növelésére.

Az itt említett indikátorok alapján elemezhetők a K&I szakpolitikák gazdasági hatásai, és javítható a kutatóhelyek kapcsolata a vállalati innovációs stratégiákkal (*science-business cooperation*). A kutatóhelyek ilyen ösztönzött, támogatott témáit a nemzeti és az uniós szakpolitika is alakíthatja.

A kutatók (a rangos tudományos közlemények mellett) arra ösztönözhetők, hogy vegyék jobban figyelembe a gazdasági hasznosítás konkrét lehetőségeit. A gyakorlati eredmény legyen része a szakmai előmenetelüknek (*public sector careers*) is. A tudományos képzés (például a PhD-fokozatért) jobban érvényesítse a vállalati igényeket, az egyéni kutatás témaválasztéka segítse a kiemelt innovációs célok megvalósítását.

A gyakorlati hasznosítás javítható az induló, valamint a kis- és közepes vállalatok innovációs akadályainak csökkentésével. Segítheti ezt a vállalati kört (*SMEs, young companies*) a költségvetési kutatóhelyek célzott támogatása, főként az igényeikhez és gazdasági lehetőségeikhez igazodó szerződésekkel.

A felsőoktatási és más költségvetési kutatóhelyek kulcsszerepe közismert a szakmai képzésben. A csúcstechnika olyan korszerű elméleti, gyakorlati ismerete-

ket igényel, amelyekhez a költségvetési kutatóhelyek tudományos háttérként szolgáltathatnak.

TÁRGYSZAVAK: innováció, kormányzat K+F-kiadása, vállalati K+F-ráfordítás, K+F-indikátorok, 2007–2014, EU-tagállamok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

39/2017

Technológiai adottságok Kelet-Közép-Európában: a szabadalmi bejelentések elemzése

Iciar Dominguez Lacasa – Alexander Giebler – Slavo Radošević: Technological capabilities in Central and Eastern Europe: an analysis based on priority patents

Scientometrics, 2017. február 10. 1–20. p.

DOI: [10.1007/s11192-017-2277-2](https://doi.org/10.1007/s11192-017-2277-2)

A műszaki fejlődés és a szabadalmi tevékenység közötti kapcsolat statisztikai vizsgálata több évtizedes múltra tekint vissza a szakirodalomban. A szerzők munkája ennek ellenére úttörő jellegű, hiszen a kelet-közép-európai országok szabadalmi aktivitását három évtizeden át szektorokra és technológiai területekre kiterjedő részletességgel, és a fejlődés/visszaesés dinamizmusát is vizsgálva elemezték. Bár az egyes országok szabadalmi gyakorlatának különbségei – s különösen a nemzetközi szabadalmi eljárásokkal kapcsolatos anomáliák – óvatosságra intenek bennünket, a nemzeti szinten bejelentett szabadalmak ágazati eloszlása és időbeli alakulása a szerzők szerint alapvetően jelzi az egyes országok-országcsoportok technológiai fejlődési-specializációs irányait.

A tanulmány a fejlődés és a specializáció irányát két időszak között a Balassa Béla által 1965-ben publikált RTA- (Revealed Technological Advantage – kinyilvánított technológiai előny) mutató értékével jellemzi szektorális szinten. Az RTA-mutató egy adott időszakban akkor 1, ha a szektorra eső szabadalmak aránya a nemzetgazdaságon belül megegyezik a világgazdasági aránnyal. Ha $RTA > 1$, akkor az ország relatíve jobban specializálódik az adott szektorra; ha $RTA < 1$, akkor kevésbé. Ha $RTA > 1$ két vizsgált időszakban, akkor az adott szektor-

³ A K&I nemzeti programjai illeszkednek az intelligens szakosodás ('smart specialisation') ágazati stratégiáihoz, a globális értékláncok lehetőségeit is felhasználva.

ban „folyamatos előny” mutatkozik. Ha $RTA > 1$ az új időszakban, de $RTA < 1$ a korábbi periódusban, akkor „újonnan szerzett előny” tapasztalható. Ha $RTA < 1$ az új időszakban, de $RTA > 1$ a korábbi periódusban, akkor az adott szektorra az „elveszített előny” jellemző. Ha pedig $RTA < 1$ mindkét periódusban, akkor az adott ország „folyamatos hátrányban” van.

A szerzők az összehasonlító elemzés során az 1980 és 1989 közötti és a 2000 és 2009 közötti időszakot, illetve az öt fontos technológiai szektort – a vegyipart, az elektrotechnikai ipart, a gépipart, az eszközgyártást és az ún. egyéb szektort – vizsgálták. (Az eszközgyártás alapvetően finommechanikai ágazatokat, az egyéb kategória pedig bútor- és játékgyártást, egyéb fogyasztási termékeket és építőipart takar.) A vizsgált két időszak alapján a kelet-közép-európai országokban folyamatos előny a vegyipar és a gépgyártás területén mutatkozott. A régió előnyeit egyetlen fő szektorban sem veszítette el, s új előnyöket szerzett az egyéb szektorban. Hátránya folyamatos az elektrotechnikai iparban és az eszközgyártásban.

Ha ugyanezt az öt szektort a harmincöt legfontosabb technológiai területre bontva vizsgáljuk, árnyaltabb képhez jutunk. A szabadalmi bejelentések alapján a kelet-közép-európai országoknak a vegyiparon belül leginkább a gyógyszergyártásban, a környezetiparban, a biotechnológiában és az élelmiszer-technológiában van folyamatos vagy újonnan szerzett relatív előnyük, a gépgyártáson belül pedig főként a motor-, szivattyú-, turbinagyártás, a hőtechnikai ipar, a speciális gépek és a szállítás területén. Az eszközgyártásban folyamatos vagy újonnan szerzett előny a biológiai anyagok vizsgálatához és az orvosi műszerek gyártáshoz kapcsolódik, de a legtöbb területen a régió folyamatosan gyengén teljesít. Hasonló a helyzet az elektrotechnikában, ahol csak elvétve mutatható fel olyan terület, ahol relatív erősödés tapasztalható egy-egy országban. Ilyen például Észtországban és Magyarországon a digitális kommunikáció, Észtországban a menedzsmenthez kapcsolódó információs technológia, Lettországon az alapvető kommunikációs folyamatok. Az egyéb szektoron belül Bulgáriát és Romániát leszámítva az egész régióban erős az épí-

tőiparhoz kapcsolódó szabadalmi tevékenység, illetve itt-ott (főként Lettországon) javultak a játékek és a bútorgyártás pozíciói is.

Az egyes iparágak közötti relatív átrendeződés már önmagában is árulkodó, hiszen a kelet-közép-európai országok jellemzően azokban a szektorokban teljesítenek folyamatosan rosszul, ahol a legfejlettebb országok relatíve a legerősebbek, illetve amelyek csúcstechnológiai jellegűnek számítanak. Tehát főként az elektrotechnikában.

Azonban még rosszabb a helyzet, ha nemcsak a szabadalmi tevékenység szektorok, technológiai területek közötti átrendeződését, hanem az abszolút számokat vizsgáljuk.

A nyolcvanas évek óta a kelet-közép-európai országokban a technológiai fejlődést jól jelző szabadalmi bejelentések száma többnyire még azokban a szektorokban, technológiai területeken is visszaesett, ahol a szabadalmi tevékenység relatív súlya nőtt más területekhez képest.

Ha az 1980–1989-es, az 1990–1999-es és a 2000–2009-es időszakban megvizsgáljuk, hogy egymillió lakosra hány szabadalmi bejelentés esett, akkor a legtöbb kelet-közép-európai országban drasztikus és folyamatos a visszaesés. Néhány érdekes adat a három periódusból.

Folyamatosan és látványosan szakadt le Magyarország (1956, 1266, 833), Lengyelország (1304, 655, 576), Bulgária (1763, 368, 236) és Románia (987, 445, 202). A balti államok visszaesését a nyolcvanas évekhez képest nehéz felmérni, hiszen az első időszak adatait a szerzők nem tudták rekonstruálni a szovjet adatokból. De a helyzet a kilencvenes évekhez képest is legalábbis felemás. Észtország visszaesése egészen meglepő (1479, 305), Lettország (573, 524) és Litvánia (271, 241) visszaesése kisebb ütemű a valószínűsíthetően már eleve mélypontot jelentő kilencvenes évekhez képest. Az egykori Csehszlovákia nyolcvanas évekbeli kimagasló teljesítményéhez (3594) képest Csehország (642, 606) és Szlovákia (317, 337) gyengén teljesített. A régióból elsősorban Szlovénia mutatott fel fejlődést a kilencvenes és a kétezres évek között (815, 1422). Teljesítménye talán a nyolcvanas évekbeli jugoszláv adattal mérhető össze, bár az akkori alacsony számhoz képest (244) a szlovéniai adat minden bizonnyal magasabb

volt. Horvátország is fejlődött a kilencvenes évekhez képest, de sokkal kevésbé látványosan (269, 489).

Ez különösen akkor elgondolkodtató, ha összehasonlítjuk az országcsoportot más országokkal.

Talán a legszembetűnőbb, hogy például a kilencvenes években – sok egyéb terület mellett – a szabadalmi (s a mögötte húzódó K+F-) tevékenységben világelső pozícióból elképesztő visszaesést felmutató Oroszország a kétezres években visszakapaszkodott a fejlett országok mögé (3810, 787, 1603), bár az Oroszországi SZSZK egykori szintjét meg sem közelíti. Egyenletes a fejlődés a legfejlettebb országokban, így Németországban (3272, 3631, 4889), az Egyesült Királyságban (2390, 3056, 3104), az Egyesült Államokban (1339, 1852, 2259) és Izraelben (2215, 2608, 2758). Ugrásszerű a fejlődés Kínában (18, 77, 691), Dél-Koreában (375, 5268, 20 169) és Tajvanban (175, 1674, 8802). Kevésbé jelentős a fejlődés Spanyolországban (396, 398, 573) és Portugáliában (90, 99, 209). A gazdaságilag gyorsan fejlődő India igen gyenge teljesítményt nyújt (8, 9, 9), illetve a fejlődés ellenére szerény szabadalmi tevékenység jellemzi Chilét (5, 6, 27) és Törökországot (10, 13, 70).

A technológiai fejlődési potenciált jelző szabadalmi tevékenység és annak összetétele alapján tehát a szerzők szerint Kelet-Közép-Európa egyelőre nem vagy csak részlegesen tudott talpra állni a kilencvenes években tapasztalt drasztikus visszaesés óta, illetve számos országban évtizedről évtizedre folyamatos a visszaesés.

TÁRGYSZAVAK: technológiai adottságok, szabadalmi indikátorok, szabadalmi bejelentések, nemzetközi összehasonlítás, Kelet-Közép-Európa

TÓTH ZSOLT

40/2017

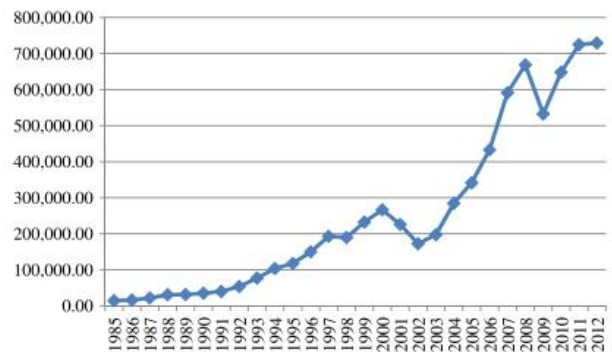
A szellemi tulajdon védelme nemzetközi egyezményének hatása a fejlődő országok külkereskedelmére és a beáramló külföldi közvetlen beruházásra

Huiying Zhang – Xiaohui Yang: Trade-related aspects of intellectual property rights agreements

and the upsurge in foreign direct investment in developing countries

Economic Analysis and Policy, 2016. június. 91–99. p. DOI: [10.1016/j.eap.2016.03.001](https://doi.org/10.1016/j.eap.2016.03.001)

A fejlődő országok gyarapodását elősegíti a fejlett technológia átvétele, részben a behozatal, részben a gyártási jogok átvételére kötött licencszerződések, részben az itt közelebről vizsgált külföldi közvetlen beruházások (*foreign direct investment – FDI*) révén. Több fejlődő ország a nemzetközi TRIPS-*(Trade Related Aspects of Intellectual Property)* egyezmény részese, és a beáramló FDI értéke ennek hatására is nőtt. (1. ábra)

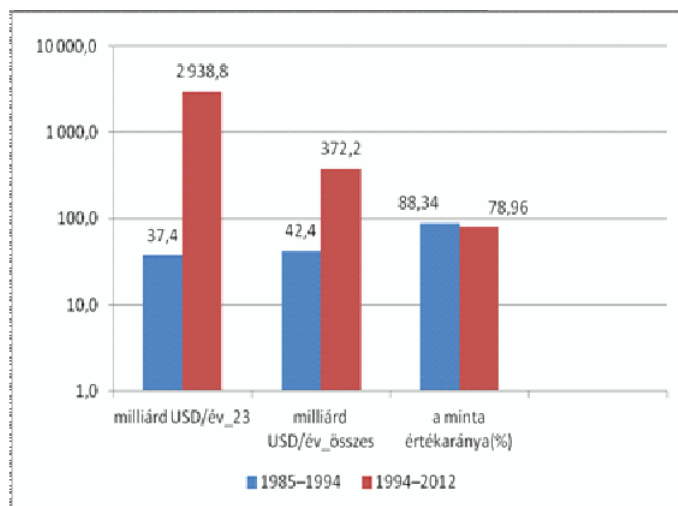

1. ábra: A fejlődő országokba áramló külföldi közvetlen beruházás (FDI) értéke, 1985–2012, milliárd USD

A globális értékláncok technológiai transzferje elősegítette a fejlődő országok ilyen alapú innovációit. Az érkező FDI értéke 1980-ban kisebb volt, mint tízmilliárd USD. Ezután 1994-től gyorsult a beáramlás; összértéke a fejlődő országokban ekkor hetvenhétmilliárd USD-re nőtt, és 1999-ig a háromszorosára (232,6 milliárd USD) ugrott.

Az összes, valamint a modellvizsgálatok mintáját alkotó fejlődő országokba¹ áramló FDI ügyleteinek átlagos értéke is nőtt az 1994 és 2012 közötti időszakban. A teljes kör FDI-értékének mintegy négyötöde a mintába választott fejlődő országokba érkezett. (2. ábra, logaritmus-értékskálával)

¹ A minta elemei: Argentína, Brazília, Chile, Dél-Afrika, Egyesült Arab Emírségek, Egyiptom, Fülöp-szigetek, India, Indonézia, Kína, Kolumbia, Malajzia, Mexikó, Nigéria, Peru, Szaúd-Arábia, Szingapúr, Thaiföld, Törökország, Vietnam.

2. ábra: A fejlődő országokba és a minta országaiba áramló külföldi közvetlen beruházás (FDI) átlagos értéke, a minta súlya, 1985–1994 és 1994–2012, milliárd USD, illetve % (összes fejlődő ország = 100)

A szakirodalom sokféle koncepcióval közölt nemzetközi összehasonlítást az FDI hajtóerőiről. Lényeges tényező a GDP, a külkereskedelem, az ország kockázata, a beruházás biztonsága, a gazdaság nyitottsága, valamint az FDI trendjének alakulása a fogadó országokban. A szerzők ezek kiegészítéseként több ökonometriai modellt állítottak össze a beáramló FDI alakulása, valamint a TRIPS-egyezményben vállalt kötelezettségek és azok gyakorlati érvényesülése közötti összefüggések meghatározására.

A vizsgált tényezők rendszerint pozitív hatásúak az FDI fogadására, de van egy kivétel is: a gazdaság nagyobb nyitottsága. Belátható, hogy a fejlettebb ország döntéseiben ott kisebb a kockázat, ahol külföldi termelő beruházás nélkül is bevétel érhető el az export, illetve a licenc értékesítése révén.

A külföldi jogtulajdonos azokat részesíti előnyben a potenciális partnerországok közül, amelyekben – más feltételek mellett – a TRIPS-egyezmény részesei hatásosabb védelmet garantálnak például a szerzői jog termékeit, a szabadalmakat, az áruvédjegyeket és más szellemi tulajdont (*intellectual property protection on copyrights, patents, trademarks, trade secrets*) illetően.

A bemutatott számítási eredmények a minta adatsoraival igazolják, hogy a beáramló FDI-értékek növekedési potenciálja szignifikánsan nagyobb, ahol és amikor

- nagyobb a gazdaság növekedésének üteme;
- bővül a nemzetközi áruforgalom;

- adottak és javíthatók a kutatás-fejlesztés (K+F) helyi feltételei;
- csökkenteni lehet a védett szellemi tulajdon sértő cselekmények kárait;
- viszonylag kicsi, illetve csökken az ország standard indikátorokkal kifejezett kockázata;
- a helyi intézményi háttér képes érvényesíteni a TRIPS-egyezmény rendelkezéseit.

Táblázat ismerteti a modellezés adatforrásait, az adatsorok változóit, valamint az alkalmazott eljárásokkal számított regressziós mutatókat. Az ENSZ (*United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD*) kiadványai a fogadó országok szerint bontják a külföldi közvetlen beruházás (FDI) konzisztens idősorait. A nemzetközi adatbankok a GDP és a nemzetközi kereskedelem konzisztens idősorainak forrásai, főként a Világbank (*World Development Indicator*) és a WTO (*World Trade Organization*).

A szabadalmak értékadatainak forrása az Egyesült Államok adatbázisa (*United States Patent and Trademark Office – USPTO*). A fogadó országok politikai kockázati mutatói a nemzetközi módszertan (*International Country Risk Guide – ICRG*) szerint összehasonlíthatók időben és térben. A modell inputja a kockázati szint adatsora (*country and investment risk coefficients*). Pozitív és 1%-os szinten szignifikáns az összefüggés: eszerint a beáramló FDI nőtt, ahol és amikor javult a fogadó fejlődő ország intézményi háttere.

A TRIPS-egyezmény és a beáramló FDI alakulásának összefüggését vizsgálva 1%-os szignifikanciaszinten megállapították, hogy a befektető a fogadó országoktól elvárja szellemi tulajdonának hatásos védelmét. Ez általános tendencia, bár az indonéz, a Fülöp-szigeteki, a thaiföldi, a malajziai és a török FDI-adatsorok alapján szignifikánsan negatív az összefüggés, nem nőtt az érték a TRIPS-egyezmény részeseinél. Főként a nem stabil kormányzás, az etnikai feszültség és a katonák politikai szerepe fékezte a külföldi tőke vonzását, de egyéb okok is gátolhatták a megállapodás hatásának érvényesülését.

A minta természeti erőforrásokban gazdag országokat is tartalmaz (ilyen Nigéria és az Egyesült Arab Emírségek), ahol az egyezmény hatálya nincs

szignifikáns kapcsolatban a beáramló FDI alakulásával. Szingapúr esetén sem igazolható a szignifikáns kapcsolat, mert a szellemi tulajdon jogi védelme már a TRIPS hatályát megelőző időszakokban fejlett volt.

Általában pozitív a kutatás-fejlesztés (K+F) és az FDI alakulása közötti kapcsolat. Azokban az ún. „kálóz” fogadó országokban, ahol lemásolhatják a nagy ráfordításokkal létrehozott és az FDI-vel átvett szellemi tulajdont (*piracy of intellectual property*), ott az anyavállalat nem érvényesítheti monopóliumát a globális piacon. Ilyen negatív példát említenek az innovációra a Kína, Indonézia, Brazília és a Fülöp-szigetek esetében.

Az FDI alakulása és a gazdaság nyitottsága között pozitív a kapcsolat az indonéz, a vietnami és a malajziai gazdaságban. A gyorsan növekvő kínai GDP és nemzetközi kereskedelmi forgalom is elősegítette a beáramló FDI növekedését a vizsgált három évtizedben. A thaiföldi és a malajziai politikai kockázatok növelték a beruházás megtérülésének bizonytalanságát, és ezért az FDI növelése akadályokba ütközött.

TÁRGYSZAVAK: TRIPS- (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) egyezmény, külföldi közvetlen beruházás (FDI), makrogazdasági indikátorok, fejlődő országok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

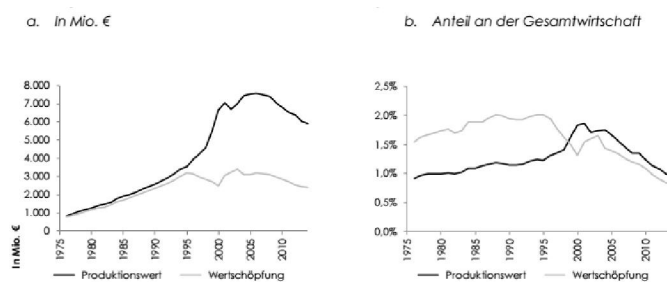
41/2017

A digitális korszak értékláncai: a távközlés Ausztria nemzeti számláiban

Gerhard Streicher – Oliver Fritz: Digitalisierung und Wertschöpfungsketten. Die Telekommunikation im System der Volkswirtschaftlichen Gesamtrechnung Michael Peneder – Julia Bock-Schappelwein – Matthias Firgo – Oliver Fritz – Gerhard Streicher: *Österreich im Wandel der Digitalisierung*. Wien, WIFO, 2016. augusztus. 56–83. p.

URL: http://www.wifo.ac.at/jart/prj3/wifo/resources/person_dokument/person_dokument.jart?publikationsid=58979&mime_type=application/pdf#page=63&zoom=auto,69,729

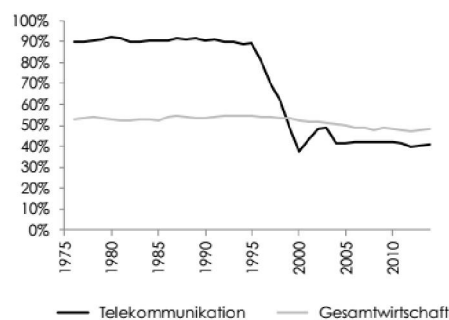
A szerzők Ausztria nemzeti számlái alapján a termelési érték és a hozzáadott érték ágazati mutatóit elemzik az 1976 és 2014 közötti időszak mutatósorozataival. (1a. és b. ábra)

1. ábra: A termelési érték és a hozzáadott érték (vékony vonal) Ausztriában, 1976–2014.

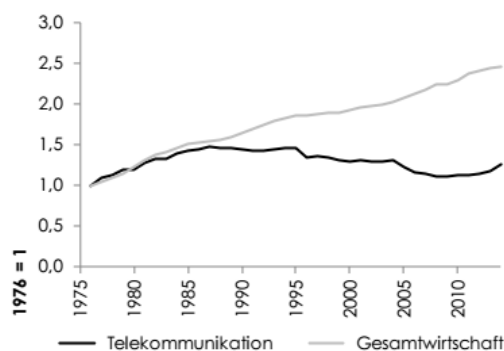
a) a távközlési ágazatban, millió EUR; b) az ágazat súlya, % (nemzetgazdaság = 100)

A hozzáadott érték aránya csökkent a J61 jelű távközlési ágazat termelési értékében az 1990-es évektől. Ausztriára is hatással van a globális értékláncok munkamegosztása. (2. ábra)

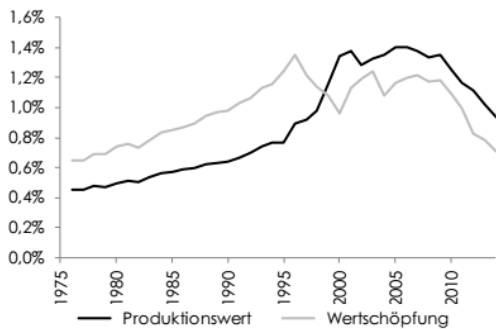
2. ábra: A hozzáadott érték aránya a termelési értékben a távközlési ágazat és Ausztria gazdasága (vékony vonal) elszámolásában, 1976–2014, %

Az árszint 1976-tól a gazdaság egészében a 3. ábra szerint monoton növekedett, a távközlési ágazat szolgáltatásainak árindexe viszont csak kisebb mértékben nőtt kezdetben, majd az 1980-as évektől csökkenő tendenciát mutat.

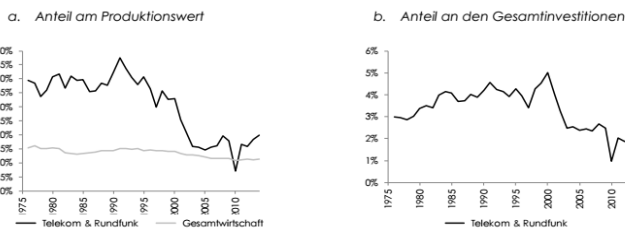
3. ábra: Árindex Ausztria nemzetgazdaságában (vékony vonal) és a tvközlési ágazat szolgáltatásaiban, 1976–2014 (1976 = 1,0)

A távközlési ágazat teljesítményének súlya növekedett az ezredfordulóiig Ausztria gazdaságában a reálértékekkel számolva. (4. ábra)

4. ábra: A távközlési ágazat súlya Ausztria nemzetgazdaságának termelési értékében és hozzáadott értékében (vékony vonal), 1976–2014, % (összehasonlító áron, nemzetgazdaság = 100)

A beruházási ráta a termelési értékhez mérten viszonylag stabil Ausztria gazdaságában, a távközlési ágazat rátája ennek a többszöröse a nyolcvanas évek végéig, majd meredek csökkenéssel érte el 2010-ig az átlagos intenzitási mutatót. (5a. ábra) Az ágazat súlya csökkent a gazdaság egészének beruházásában az ezredfordulót követően. (5b. ábra)

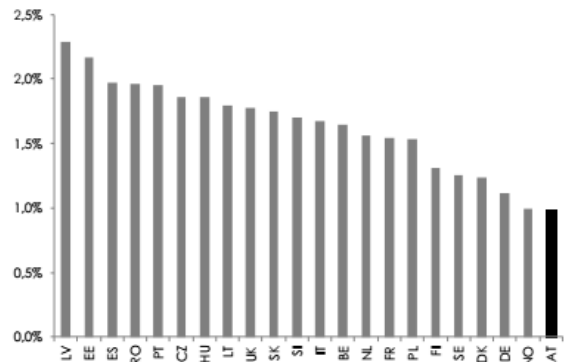
5. ábra: A beruházás értékaránya 1976–2014, %
a) távközlésben és Ausztria nemzetgazdaságában (vékony vonal), termelési érték = 100;
b) a távközlés súlya (nemzetgazdaság = 100)

A forrás-felhasználás-táblák (*supply-use-tables – SUT*) számításai szerint a távközlési ágazat kibocsátásának mintegy 45%-a jutott a végső felhasználásra a 2010–2012-es időszak átlagában. Ebből csak 10% az export, 35% a magánszektor felhasználása. A folyó termelő felhasználások ebben az időszakban a távközlési ágazat kibocsátásából mintegy 55%-kal részesedtek, ezen belül az ágazat saját felhasználása 24%.

A szerzők ágazati bontással elemzik mind a termelő felhasználásokat, mind a távközlési ágazattól beruházásként beszerzett termékeket és szolgáltatásokat. Ausztria régiói (szövetségi tartományai)

szerinti adatsorok alapján kiemelik a főváros, Bécs túlsúlyát az országos felhasználásban, továbbá a távközlés kibocsátásainak részesedését az egyes területi egységek összes felhasználásában.

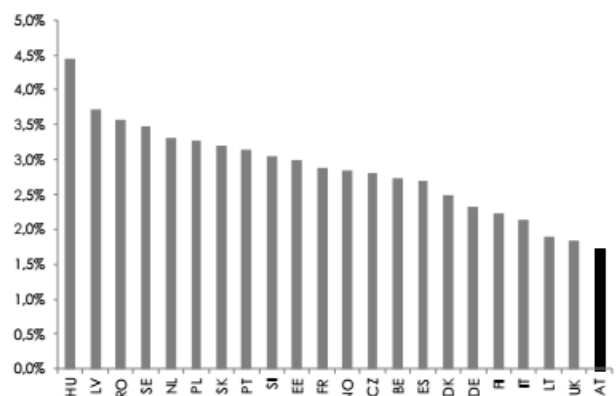
Ausztria 2011. évi kivitelének értékét, valamint az ebben elszámolt belföldi hozzáadott értéket táblázat tartalmazza gazdasági ágazatok szerint, külön elszámolva a távközlési ágazat közvetett exportjának arányát.

6. ábra: A távközlési ágazat súlya a nemzetgazdaság hozzáadott értékében országok szerint, a 2010–2012-es évek átlagában, % (nemzetgazdaság = 100)

Az ágazat súlya nemzetközi összehasonlításban Ausztriában a legkisebb a 2010–2012-es időszak összes hozzáadott értékéhez mérten. (6. ábra)

A távközlési ágazat termékeinek, szolgáltatásainak átlagos értékaránya a 7. ábra szerint alakult a magánszektor összes végső felhasználásában országok szerint.

7. ábra: A távközlési ágazat súlya a magánszektor összes végső felhasználásában országok szerint, a 2010–2012-es évek átlagában, % (összes fogyasztás = 100)

TÁRGYSZAVAK: távközlés, nemzeti számlák, makrogazdasági elemzés, nemzetközi összehasonlítás, Ausztria

42/2017

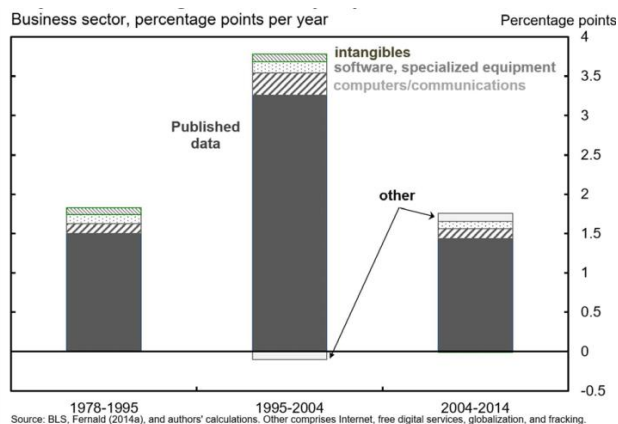
Lassuló termelékenység az Egyesült Államokban, vagy a mérés hatása?

David M. Byrne – John G. Fernald – Marshall B. Reinsdorf: Does the United States have a productivity slowdown or a measurement problem?

Brookings Working Papers, BPEA Conference Draft, 2016. március 10–11. 1–75. p.

URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/03/ByrneEtAl_ProductivityMeasurement_ConferenceDraft.pdf

Az internet szélesedő alkalmazása nagy hatással van a szabadidőre, a kommunikáció rendszereire, és lehetőséget ad a termelési és az elosztási folyamatok hatékonyságának növelésére. Az Egyesült Államok hivatalos adatsorai a termelékenység új tényezőit nem egységesen veszik számításba, ezért időszerű a módszertan felülvizsgálata. Az 1. ábra további tényezőket is bemutat: az Egyesült Államok vállalati szektorában az egy munkaóra jutó kibocsátás átlagos évi növekedésének hivatalos indexei (sötét oszlop) mellett az 1976 és 2014 közötti időszak adatai is olvashatók.

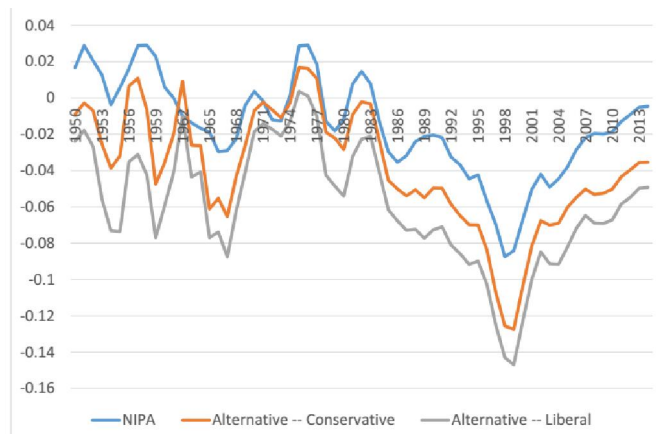

1. ábra: A munkatermelékenység átlagos évi változásának összetevői az Egyesült Államok vállalati szektorában, 1976–2014, százalékpont (egy munkaóra jutó kibocsátás indexe az időszakban)

A munkatermelékenység átlagos növekedési üteme évi 3,25% volt 1995 és 2004 között: az előző tízévt meghaladó ütemű javulás fő hajtóereje az infokommunikációs technológiák (IKT), a szoftverek és az immateriális eszközök szélesedő alkalmazása volt, és átalakult a termelés szervezése, szerkezete. A vállalati szektorban teljesített összes munkaóra

mennyisége alig változott 2004 és 2014 között; évi 1,75 százalékpontnyi a csökkenés a munkatermelékenység átlagos növekedési ütemében az 1995 és 2004 közötti időszakhoz mérten.

A kisebb ütem egyik oka a gazdasági válság, és szerepe van itt a hivatalos (BEA, BLS)¹ statisztikai elszámolások hagyományos módszertanának is. Sok tanulmány vizsgálta a digitális alapú innováció hatását a gazdasági és a társadalmi folyamatok, többek között a termelékenység alakulására. A teljes tényezőtermelékenység (TFP) konzisztens elszámolása érdekében indokolt felülvizsgálni az eszközfelhalmozás, valamint a beruházási árindex mérését. Az IKT eszközei, programjai, árindexeinek átlagos éves változásai az utóbbi hat évtizedben a 2. ábra szerint alakultak.

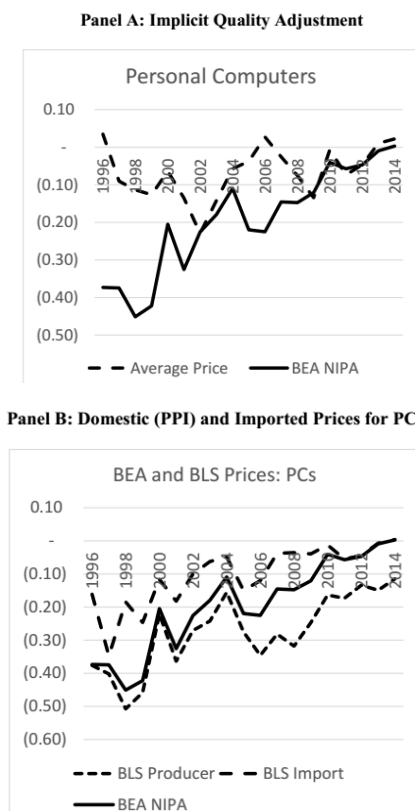

2. ábra: Az IKT eszközeinek, hivatalos (NIPA) és szakértői árindexeinek* változása az Egyesült Államokban, 1950–2014 (hároméves átlagok, előző időszak = 1,000)

* A nemzeti számla (NIPA) deflátorai eltérnek az „alternatív” módszertannal meghatározott árindexsorozattól, és az egyéni teljesítőképességre jutó piaci érték átlagos változása nagyobb a hivatalos indexeknél.

Vannak belföldi előállítású, valamint importból beszerzett IKT-eszközök, -szoftverek az Egyesült Államok eszközfelhalmozásaiban. A nemzeti számlák (NIPA) hedonikus árindexei a fontosabb számítástechnikai eszközök elszámolásaiban figyelembe veszik, hogy az egymást követő generációk ár/teljesítmény-rátája gyorsan csökken. (3. ábra)

¹ A hivatalos adatok forrása: Bureau of Labor Statistics (BLS) és Bureau of Economic Analysis (BEA). Az elemzés indexsorozatai konzisztensek a nemzeti számlák (*National Income and Product Accounts – NIPA*) elszámolásaival. A 2014. évi GDP volumene mintegy 21%-kal nagyobb, mint 2004-ben; a növekmény reálértéken (2009. évi USD-árszinten) 2500 milliárd USD.

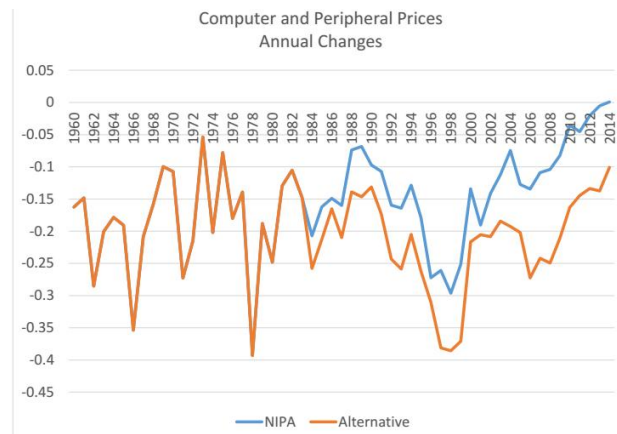

3. ábra: A személyi számítógép (PC) implicit hedonikus árindexei (folytonos vonal) az Egyesült Államok nemzeti számláiban (NIPA), 1996–2014

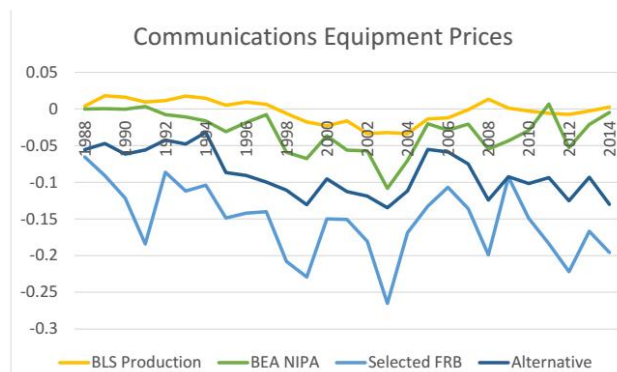
a) a termelői árindex alakulásával; b) az importált PC árindexével (előző év = 1,000)

A hivatalos termelési árindex viszonylag kis ingadozású, mivel állandó minőségű személyi számítógépre (PC) vonatkozik, azonban a használati értéket és minőséget kifejező hedonikus árindexek 15–20 százalékponttal eltértek az átlagos ágazati mutatóktól a kilencvenes években. Módosították az árstatistika módszertanát, és így a PC kétféle árindexe közötti korábbi eltérés fokozatosan csökkent, majd 2010-től lényegében megszűnt.

Nehezebb mérni a számítástechnikai szolgáltatások ún. hedonikus árindexeit. A standard dobozos szoftverekre van hivatalos árindexsor, a megrendelésre fejlesztett programok és egyéb IKT-szolgáltatások árának alakulása azonban szakértői számítást is igényel. Az Egyesült Államok szakértőinek közreműködésével ún. alternatív árindexeket számítottak az IKT számítástechnikai (4. ábra) és kommunikációs (5. ábra) eszközeinek felhalmozására, a nemzeti számlák (NIPA) implicit mutatóval összehasonlítva.

4. ábra: Személyi számítógép és perifériás készülékei hivatalos (NIPA) és alternatív árindexeinek változása az Egyesült Államokban 1960–2014 (előző év = 1,000)

5. ábra: Kommunikációs eszközök hivatalos (NIPA) és alternatív árindexeinek változása az Egyesült Államokban, 1988–2014 (előző év = 1,000)

A teljes tényezőtermelékenység elemzése a tőkeszolgáltató (*capital services*) adatsorát is figyelembe veszi a termelés eszközállománya, ezen belül az IKT- és az immateriális eszközök elszámolásaival. Az IKT beruházása, értékcsökkenése, továbbá a gazdasági élettartam végén az eszköz selejtezése más megközelítéssel számítható, mint a gépeké, a járművéké vagy az építményeké. Az IKT és általában a digitális technika felhalmozása rendszerint több évnyi késleltetéssel teljesítheti a kedvező gazdasági hatást. Lényegesek a nagyobb termelékenység szervezési, képzettségi és egyéb feltételei. A termelés korábbi tényezőinek (például az élőmunka és a logisztikai rendszer) helyettesítése hosszabb időt és képzést, újraszervezést is igényel.

A BLS a termékek, szolgáltatások termelési árindexeit állítja össze az Egyesült Államok hivatalos statisztikai szolgálatainak munkamegosztása szerint. A hazai kibocsátású beruházási tételek termelési árindexei a statisztikai program alapján érhetőek el. A BEA számítja a beruházási árindexeket a nemzeti számlához (NIPA), többek között az IKT fel-

halmozásaira. Átveszi a termelési árindexet, azonban a beruházások importált IKT-eszközeire nem számít hedonikus árindexet. A nemzeti számla módszertana az import megfigyelt árindexével számolja el az IKT beruházáshoz beszerzett eszközeit, az ár/teljesítmény csökkenő rátája figyelmen kívül marad.

Az Egyesült Államokban az 1990-es évek közepétől megnőtt a globális értékláncok részesedése az IKT-eszközök behozatalában. Ilyen ügyletekben sok esetben a vállalatcsoporton belüli (nem piaci) transzferárakat alkalmaznak. Az IKT termelőire viszonylag nagy koncentrátság jellemző, ezért az árstatistika is ehhez igazodik. Az esetleges nem válaszolás, a téves adat közlése hatással lehet a hivatalos termelési és beruházási indexsorozatokra.

A hazai kibocsátású beruházási tételek termelési árindexsora a statisztikai program alapján érhető el. Az IKT termelési és beruházási árindexeire ajánlott kiigazítási módszerek gyakorlati alkalmazása körültekintést igényel, mivel

- a BLS és a BEA a mutatósorozatok reprodukálhatóságának ad elsőbbséget,
- korlátozottak a költségvetési előirányzataik,
- és nem növelhetik az adatszolgáltatók terhelését kiegészítő kérdésekkel.

Az árindexek felülvizsgálata a BLS gyakorlatában az első megjelenést követő hat hónapon belül elfogadható. A nemzeti számlák (NIPA) adatközlésében lehetségesek (akár évekkel) későbbi pontosítások, hogy a hosszú idősorok konzisztens adatokat tartalmazzanak például a beruházásokra és az eszköz-számlákra vonatkozóan.

TÁRGYSZAVAK: munkatermelékenység, internet, infokommunikációs technológia, beruházási árindex, hivatalos statisztikai szolgálat, Amerikai Egyesült Államok

NÁDUDVARI ZOLTÁN

43/2017

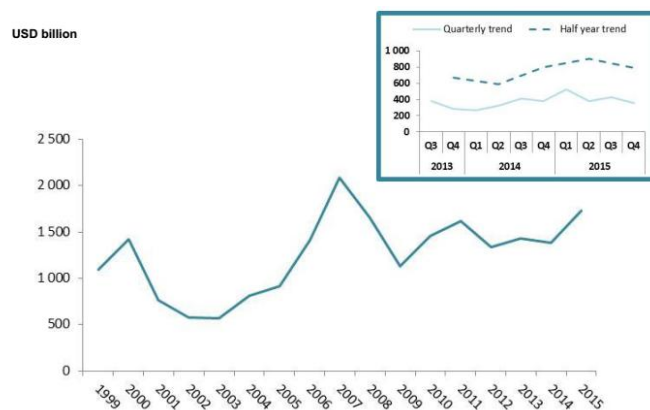
A külföldi közvetlen beruházás (FDI) nemzetközi folyamatai

FDI in figures

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2016. április. 1–12. p.

URL: <http://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/FDI-in-Figures-April-2016.pdf>

Az OECD legújabb elemzése tartalmazza a működő tőke kiáramlásának és beáramlásának (*foreign direct investment – FDI outflow, inflow*)¹ 2015. évi adatait is. A táblázatok közlik a földrajzi térségek FDI-forgalmának éves pénzügyi mutatóit és pozícióik alakulását. (1. ábra)

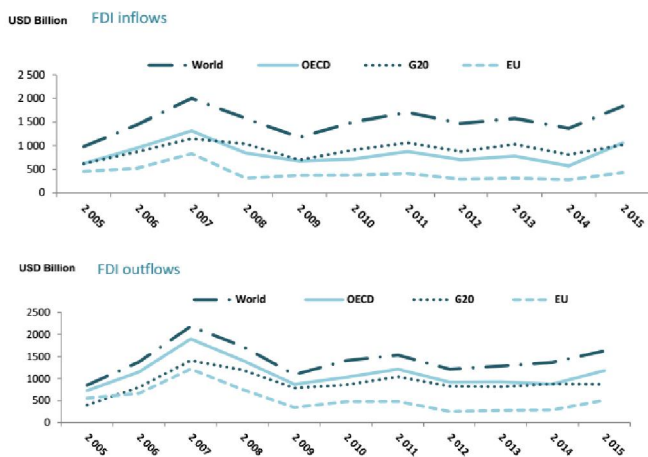

1. ábra: A külföldi közvetlen beruházások globális forgalmának alakulása, 1999–2015, milliárd USD/év és 2013–2015, milliárd USD/időszak (negyedév, félév)

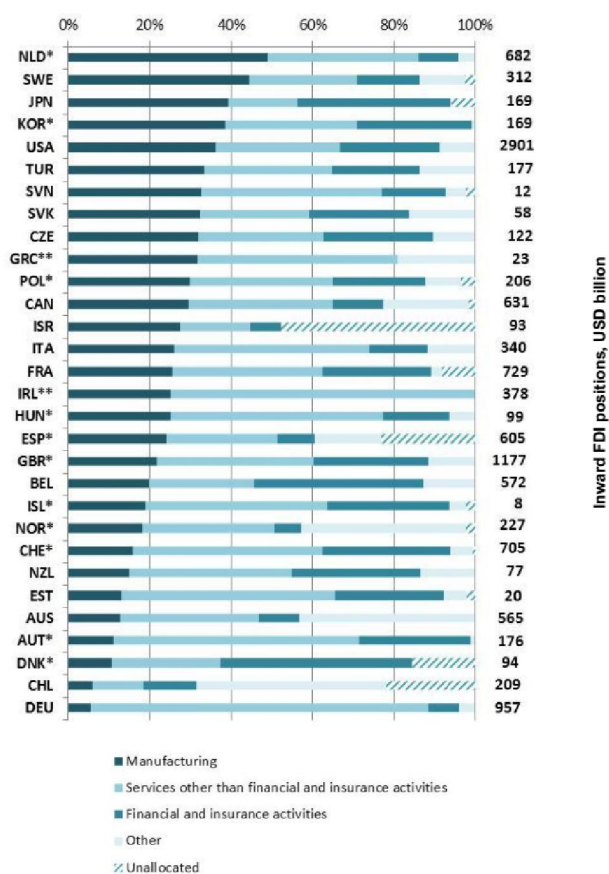
A globális FDI-forgalom a 2007. évi visszaesést követően élénkült. A 2015. évi érték (1700 milliárd USD) 25%-kal meghaladja az előző évet. Ennek fő hajtóereje a termelési és a pénzügyi folyamatok szerkezeti változtatása² és – kisebb súllyal – az új termelő beruházás. Az OECD-országok 2015. évi beáramló FDI-értéke csaknem kétszerese az előző évinek. A holland, a svájci és az egyesült államokbeli gazdaság együttes részesedése a növekedésben mintegy 35%. A G-20 fejlettebb, OECD-tagállamaiban a beáramló FDI értéke gyorsabban nőtt, mint a feltörekvő országokban. (2. ábra)

¹ Az OECD adatbázisa a tárgyidőszakok összehasonlítható értékadataival tartalmazza az FDI ki- és beáramlásainak nemzeti idősorait, ezen belül a megfigyelt ügyletek éves értékeit, illetve az időszak végén a pénzügyi pozíciót. Elérhető: <http://www.oecd.org/investment/statistics.htm>.

² A kiáramló FDI például az Egyesült Államok esetén válasz az anyavállalat belföldi adóztatására. A globális adóterhet működő külföldi cég résztulajdonának vásárlása (mergers and acquisitions – M&A) mérsékelheti.

2. ábra: A beáramló és kiáramló FDI éves értéke térségek szerint, 2005–2015, milliárd USD

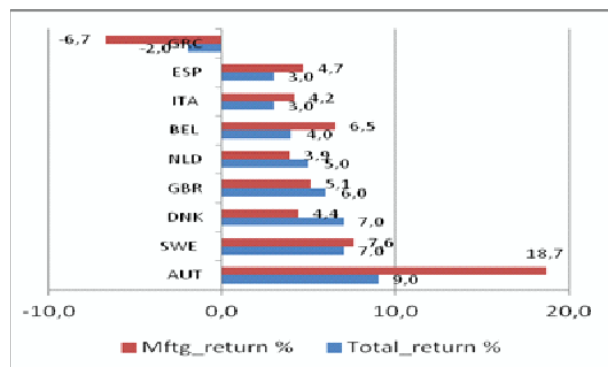
3. ábra: A beáramló FDI év végi állományának értéke országok, és arányuk ágak szerint, 2014, milliárd USD, %

Az OECD-országokba áramló FDI állományának 2014. évi ágazati szerkezete a 3. ábra szerint alakult, a feldolgozóipar részesedésének rangsorával.

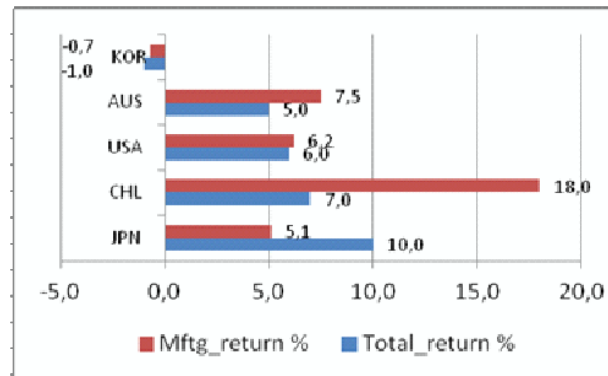
Az összes FDI és ebből a feldolgozóiparba áramló külföldi befektetés 2014. évi megtérülésének rátája³ a 4. ábra szerint alakult az EU korábbi, illetve

³ A beáramló FDI megtérülésének rátája (rate of return on FDI) a tulajdonos tőkejövedelme az ország, illetve a megfigyelt ágazatok külföldi befektetései állományának százalékában. A befektetés megfigyelt hozamai például a kamat, az értékpapír

új tagállamaiban. Az 5. ábra összehasonlítja a nem európai országokba áramló FDI 2014. évi megtérülési rátáit.

4. ábra: A beáramló FDI átlagos és feldolgozóipari (Mftg) megtérülési rátája az európai országok szerint, 2014, %

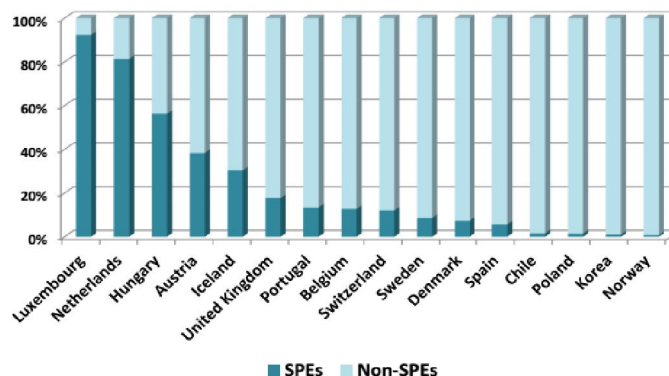
5. ábra: A beáramló FDI átlagos és feldolgozóipari (Mftg) megtérülési rátája a nem európai országok szerint, 2014, %

A megtérülés kiigazított mutatói nem tartalmazzák a nemzetközi pénzügyi elszámolás „postafiók” jellegű (special purpose entities – SPEs) FDI-ügyleteit. Az FDI beáramlásának kategóriái a tulajdonrész vásárlása (equity capital), a csoporton belüli hitelezés (intercompany debt) és az elszámolt profit ismételt befektetése (reinvestment of earnings). A végső befektető pénzügyi közvetítő,

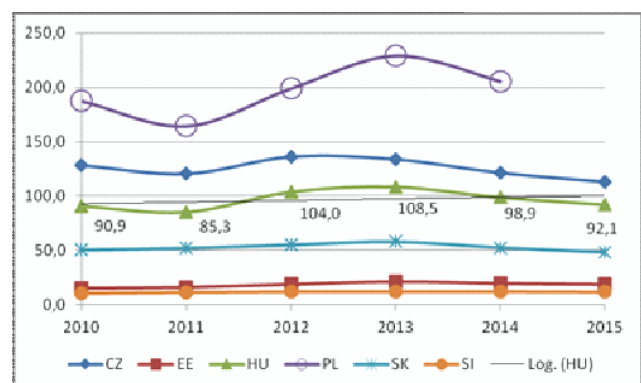
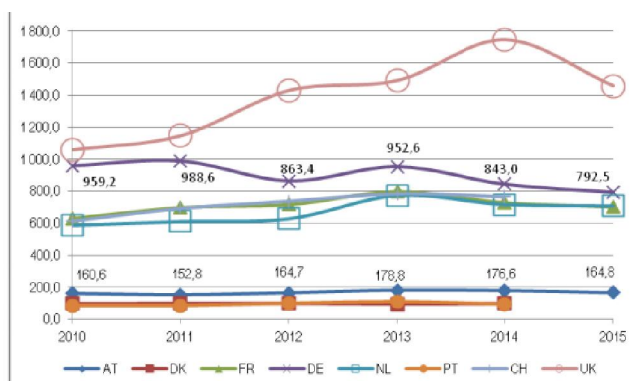
forgalmával járó jövedelem, a működési eredmény (interest from debt, income on equity, or earnings).

vagyonkezelő intézményt alapíthat,⁴ amelynek a fogadó országban nincs számottevő saját gazdasági tevékenysége, és minimális (vagy nulla) a fizikai jelenléte. (6. ábra)

A beáramló FDI év végi állománya a 7. ábra szerint alakult az európai országokban a 2010 és 2015 közötti időszak éveiben. A beáramló külföldi működő tőke állománya több országban (UK, DE, FR, NL), illetve a magyar (HU) gazdaságban 2015-ben kisebb, mint az előző évben.

6. ábra: A pénzügyi és vagyonkezelő intézmény (SPE) ügyleteinek év végi aránya országok szerint, 2015, % (összes FDI-pozíció értéke = 100)

7. ábra: A beáramló FDI pozíciója az európai országokban, 2010–2015, milliárd USD

Az 1. táblázat az európai országok 2014. évi FDI konzisztens megtérülési rátáit tartalmazza nemzetgazdasági ágak (feldolgozóipari, szolgáltató, pénzügyi és biztosító ágazatok) szerint.

1. táblázat: A beáramló FDI átlagos és ágazati megtérülési rátái országok szerint, 2014, %, milliárd USD (az FDI állománya = 100)

	Manufacturing	Services excl. Finance and insurance	Finance and insurance	Other	Total	
					Rate of return	Inward FDI position, USD billion
IRL**	24.7%	5.8%	0.0%	0.0%	14%	378
CZE	16.2%	10.0%	10.7%	17.5%	13%	122
POL*	13.3%	10.3%	7.4%	3.5%	10%	206
HUN*	15.2%	8.4%	5.7%	3.9%	9%	99
EST	13.0%	7.9%	3.9%	4.7%	9%	20
AUT*	18.7%	9.1%	3.5%	7.7%	9%	178
SWE	7.6%	8.2%	8.1%	3.0%	7%	312
DNK*	4.4%	3.0%	7.4%	0.0%	7%	94
GBR*	5.1%	4.0%	8.1%	8.0%	6%	1 177
NOR*	4.3%	2.8%	17.2%	5.2%	5%	227
NLD*	3.9%	6.2%	1.6%	9.3%	5%	682
BEL	6.5%	6.1%	4.4%	3.1%	4%	572
ITA	4.2%	2.9%	3.9%	2.1%	3%	340
ESP*	4.7%	4.2%	3.0%	0.1%	3%	605
SVN	12.7%	-2.5%	-17.7%	-7.3%	0%	12
GRC**	-6.7%	-3.3%	5.0%	0.0%	-2%	23

TÁRGYSZAVAK: külföldi közvetlen beruházás (FDI), ágazati szerkezet, nemzetközi összehasonítás

NÁDUDVARI ZOLTÁN

⁴ A nem termelő SPE-intézmények értékaránya az FDI állományában viszonylag nagy Luxemburgban, Hollandiában, Magyarországon, Ausztriában, Írországon és az Egyesült Királyságban a jogszabályokban előírt kedvezőbb feltételek, például a kisebb közterhek vonzerejéből eredően.